

Salih Kulenović

JANJA

Etnološka monografija

Uvod

Naselje Janja se nalazi u donjem Podrinju. S obzirom da je ovo naselje, a i cijelo Podrinje, s etnološkog stanovišta neispitano i neodređeno u etnološkoj literaturi, Muzej istočne Bosne, uz sufinancijsku pomoć Republičke zajednice za naučni rad Bosne i Hercegovine, preuzeo je etnološka istraživanja u ovom području.

Istraživanja su obavljena u vremenu od 1976 — 1978. godine u okviru rada na naučnoistraživačkom projektu „Istraživanja prastorijskih kultura u periodu nastanka i razvoja upotrebe metala na području donjeg Podrinja i dijela Semberije i istraživanja narodnog života i običaja donjeg Podrinja.”

Ispitivano područje obuhvata dio Podrinja, i to od naselja Janje na sjeveru do ušća rijeke Tavne na jugu, a na zapadu se graniči istočnim i sjeveroistočnim dijelovima majevačke podgorine. Od Drine ka zapadu, u geomorfološkom pogledu, zemljište se terasasto uzdiže do nadmorske visine od oko 106 do 170 metara (vidi kartu područja 1:50.000).

Istraživanja narodnog života i običaja u donjem Podrinju obavili su Radmila Kajmaković, savjetnik u Zemaljskom muzeju, i Salih Kulenović, kustos etnolog u Muzeju istočne Bosne Tuzla. Autor ovog rada, osim Janje, obradio je još i materijalnu kulturu ispitanog područja, a prikupio je i obradio podatke o nekim tradicionalnim bijeljinskim zanatima, koji su u naglom opadanju, na čije su proizvode bili upućeni i stanovnici Janje i okoline, koja uglavnom gravitira Bijeljini.

Kako je navedena materija dosta obimna, u ovom broju publikacija objavljuju se samo podaci o Janji kao o najvećem naselju u ispitanom području.

Prilikom terenskih istraživanja upoznali smo divne ljude i vrsne kazivače, te im se i ovom prilikom najljepše zahvaljujemo.¹

Geografski položaj i fizičko-geografske odlike

Janja se nalazi južno od Bijeljine na udaljenosti od 11 km. Smještena je na ravničarskom zemljištu s obje strane istoimene rijeke, i to oko 2 km uzvodno od njenog ušća u Drinu. Kroz Janju pro-

lazi putna saobraćajnica koja ide pravcem sjever-jug i povezuje Bijeljinu sa Zvornikom. Ta saobraćajnica je ranije modernizovana od Bijeljine do Janje u dužini od oko 11 km, a u toku 1975. i 1976. godine modernizovan je dio puta u dužini od 14 km od Janje na jug do Glavičica.

Karta područja Janje

Prosječna nadmorska visina Janje je 105,5 m. Ovdje je zastupljena posavska varijanta umjereno kontinentalne klime.

U hidrografskom pogledu posebno treba istaći da se u vrijeme visokih vodostaja rijeke Janja i Drina izliju, te plave naselje i poljoprivredno zemljište. Prema saopštenju kazivača, bilo je dosta poplava, ali je jedna od najvećih bila novembra 1896. godine. Tada je visina vode u južnom dijelu iznosila oko 2 m. Veća poplava zadesila je Janju i decembra 1968. godine, kada je visina vode, takođe u južnom dijelu naselja, bila oko 80 cm.

Drina je svojim čestim pomijeranjem korita odnijela dosta zemljišta, a samim tim nanijela veliku materijalnu štetu. Prema raspoloživim podacima, u periodu od 1947. do 1956. godine Drina je odnijela 64 ha veoma kvalitetne oranice, a od 1957. do 1979. godine odneseno je 367 ha.²

Najnoviji podaci nam govore da je do sada porušeno oko 600 ha oraničnih površina.³ Ti podaci govore da se eroziona moć Drine naglo povećala od 1957. godine, a ovome je svakako, pored prirodno-geografskih, doprinio i antropogeografski faktor, jer je podizanjem vještačke akumulacije za »HE Zvornik« stvorena mogućnost većeg osciliranja vodostaja.

Postanak, teritorijalni razvoj i tip naselja

O najstarijim tragovima života na području Janje još uvijek nema pouzdanih podataka iako su vršena arheološka rekognosciranja.⁴ Postoje izvjesni lokaliteti sa karakterističnim nazivima, kao što su, na primjer, Lugovi, Lužišta, Crkvište, Pačić Kućerine i Mađžar Brod. Dosadašnji slučajni nalazi na Pačiću ukazuju na rimske lokalitete. Nepostojanje lokaliteta koji bi nam određenije govorio o najstarijim tragovima života na ovom području treba takođe dovesti u vezu sa čestim poplavama.

Legende o postanku imena ovog naselja uglavnom su vezane za migracije muslimanskog stanovništva iz Srbije u sjeveroistočnu Bosnu između 1788 — 1862. godine. Neki kazivači su nam ispričali kako su njihovi preci u vrijeme te seobe zastali u selu Modranu, koje se nalazi 6 km zapadno od Janje, namjeravajući da se tu stalno nastane. Tu se, čuvajući stoku, zadesila neka starija žena koja se zvala Janja, te ih je posavjetovala da se nastane oko rijeke pošto ovo mjesto nije najpogodnije za njih s obzirom na to da su oni muslimani i da mnogo upotrebljavaju vodu (zbog ritualnog pranja — moja prim.). Oni poslušashe savjet ove žene; nastaniše se oko rijeke, a naselje prozvaše Janjom. Drugi kazivači ispričali su nam ovu istu priču, ali su umjesto sela Modrana pominjali selo Kojčinovac. Postoji i jedna druga legenda koja se odnosi na starost Janje. U vezi s tim stari kazivači rekli su nam da je Janja kao naselje starije od Bijeljine. Prema ovoj legendi, područje Janje bilo je veoma

bogato visokom šumom koja se protezala sve do Bijeljine. Idući prema Bijeljini, a da ne bi zalutali, skidali su ljudi koru sa drveća, »bijelili su drva«, te otuda potiče naziv Bijeljina.

U stručnoj literaturi postoje veoma oskudni podaci o starosti Janje. Tako, na primjer, u Narodnoj enciklopediji stoji da je ovo mjesto u Bosni na lijevoj obali Drine, da ima 3.945 stanovnika i da se prvi put spominje kao trgovačko mjesto s početka 18. vijeka.⁵

Hazim Šabanović navodi da je bijeljinski kadiluk osnovan nešto prije 1634. godine i da je Janja veće naselje na teritoriji ovog kadiluka. Šabanović također navodi da je od 1716. do 1730. godine Bijeljina i čitav kraj južno od Save pripadao Austriji⁶.

Ovi podaci govore nam da se Janja kao naselje veoma kasno pojavljuje. To znači da Janja kao naselje nije i ranije egzistirala, ali o tome nema sasvim pouzdanih podataka.

I na kraju možda je interesantno pomenuti i A. Olesnickog, koji u svome radu »Još o ličnosti Đerzelez Alije« navodi turskog ljetopisca Pečeviju (Ibrahimbega Alajbegovića, potomka starih bosanskih alajbega — rod. 1574, a umro 1650). Pečevija je, kako navodi A. Olesnicki u svome »Tarih-i Pečevi« pišući o tome kako je brdo Gerz-Eljaz u Budimu dobilo svoj naziv naveo: »Gerz-Eljaz... bio je, kako pripovijedaju, junak i idiš u kasabi Janji«.⁷ Prema ovom izvoru, naselje Janja postojalo je, dakle, i u prvoj polovini 17, a možda i u drugoj polovini 16. vijeka.

Danas Janja obuhvata površinu od 4.222 ha.⁸

Pretpostavljamo da su prvi počeci ovog naselja vezani za prelaz preko rijeke Janje, a to je s lijeve i desne strane, gdje se danas nalazi most, jer se to mjesto i danas naziva Janjin Brod. S lijeve strane rijeke je Atik-džamija, koja je, po saopštenju mještana, najstariji objekat (T. I, sl. 1). Istina, danas nam ta džamija ne ostavlja takav utisak s obzirom da je u toku svog postojanja nekoliko puta obnavljana i proširivana (T. I, sl. 2). Stariji mještani saopštili su nam da je ova džamija bila građena »u japiju«, s drvenim skeletom ispunjenim ćerpičem. Zidovi su joj bili debeli oko 60 cm, imala je »drvene posjeke«, a i munara je bila od drveta.

Današnja mahala Šarampov, koja se nalazi s lijeve strane rijeke Janje, također po svom nazivu ukazuje na staro jezgro (T. I, sl. 3 i 4). Šarampov se nalazi na meandru rijeke, pa je, zbog povoljnog položaja, za vrijeme turske uprave bio zemljana utvrda. Prema H. Kreševljakoviću, ovakva utvrda bila je u Bijeljini i Janji, a 1938. godine oba ova šarampova imala su dva čarka-topa i jedan čakalos top s nešto municije.⁹ Da li je za vrijeme okupacije pod Austrijom šarampov služio za vojne potrebe, nije nam poznato, ali je sasvim sigurno da je Janja bila od posebnog ekonomskog, a možda i vojnog značaja. Naime, imajući u vidu osiguranje vojnog položaja i produženje operacija u novopazarskom sandžaku, vojvoda od Würtemberga je predložio ministarstvu rata kompletan program izgradnje saobraćajnica od posebnog ekonomskog i vojnog značaja, čija izgradnja je trebala

odmah da počne. On je tražio i osposobljavanje postojećih glavnih trgovačkih cesta, a između ostalih i liniju Šamac-Brčko-Bijeljina-Janja-Zvornik.¹⁰

Od starog jezgra, koje smo, pretpostavljamo, dobro odredili, naselje se širilo na sve strane, a najviše zapadno i jugozapadno od puta Bijeljina-Zvornik. Istočno od ove saobraćajnice naselje se širilo u manjem obimu zbog meandriranja rijeke Drine.

Dijelovi naselja Janje nazivaju se mahalama. Ovakva podjela održala se sve do danas iako je čitavo naselje u novije vrijeme podijeljeno na četiri kvarta. Ovdje postoje sljedeće mahale: Šarampov, Srpska varoš (T. II, sl. 1 i 2), Brzava, Šekić mahala, Ciganluk, Madžić mahala, Durgutović mahala, Džafić mahala, Smajić mahala, Polutine i Dugo polje.

Danas je glavna i najduža Ulica maršala Tita. Pruža se, uglavnom, pravcem sjever-jug u dužini od oko 4 km i asfaltirana je. Na ovu ulicu nadovezuju se sporedne, koje povezuju mahale, a od ovih odvajaju se manji i dosta uski sokaci, koji često imaju slijepi završetak.

U glavnoj ulici kuće su dosta zbijene, a većinom su građene na sprat. U ovoj ulici smještene su prodavnice, pijaca, većina zanatskih radionica, služba PTT, mjesni ured, Stanica milicije, ugostiteljski objekti, bioskop, Dom kulture, Osnovna škola, ambulanta s apotekom, istureno odjeljenje Privredne banke Sarajevo i dr. Lociranje navedenih objekata u ovoj ulici uslijedilo je zbog toga što je ovo dio saobraćajnice koja povezuje Bijeljину sa Zvornikom. U vezi s ovim mogli bismo zaključiti da ovaj dio Janje pripada drumskom tipu naselja (T. II, sl. 3 i 4). Ostale dijelove naselja moći ćemo bolje prikazati kada bude riječ o narodnoj arhitekturi.

Stanovništvo

Prema podacima o popisu stanovništva u 1971. godini, Janja je imala 7.945 stanovnika, odnosno 1.740 domaćinstava. Prema procjeni, broj stanovnika Janje u 1977. godini iznosio je oko 8.600.¹¹

Prema popisu od 1971. godine nacionalna struktura je slijedeća:

Muslimani	7.495
Srbi	320
Hrvati	10
Crnogorci	9
Makedonci	4
Slovenci	1
Albanci	16
Ostali	90

Gustina stanovništva iznosi 993 na 1 km², odnosno 217 domaćinstava na 1 km².¹²

Veoma složen dio posla prilikom terenskog istraživanja predstavljalo je ispitivanje porijekla, stanovništva po dijelovima naselja-mahala, što je pricinjavalo veliku teškoću, jer je u svakoj mahali trebalo pronaći dva do tri vrсна kazivača. Gdje nismo uspjeli naći takve kazivače, mahala je i slabije obrađena. Pored toga, vršili smo i anketiranje, ali nam anketa nije pružila odgovarajuće rezultate.¹³

Kod većine stanovnika u Janji najviše se održala tradicija da su porijeklom iz Srbije i da su se ovdje naselili za vrijeme turske uprave između 1788—1862. godine.¹⁴

Primijetili smo da kod stanovništva srednje generacije nastaje proces gubljenja tradicije o porijeklu, pa u vezi s tim dolazi i do uopštavanja. Tako, na primjer, mogli smo čuti: »Sve je ovo doseljeno iz Srbije«, iako ima i drugih pojedinačnih migratornih kretanja iz podmajevičkih naselja, Gradačca, Bijeljine, Hercegovine i dr.

Promjene prezimena su takođe prisutne kod stanovništva Janje. Obično su prilikom doseljavanja dobijali prezime po mjestu iz koga su se doselili, ili po imenu doseljenog pretka, dok je staro rodovsko prezime iz matice zaboravljeno. Utvrdili smo takođe da i danas ima porodica sa dva, pa i tri prezimena. Ima dosta slučajeva da se mlada udovica preuda, te da djeci iz prvog braka dâ prezime svog drugog muža. Promjene prezimena prisutne su i u Semberiji, što je utvrdila R. Kajmaković.¹⁵

U daljem izlaganju prezentiraćemo porijeklo porodica nastanjenih po mahalama, kao i broj kuća za vrijeme austrougarske okupacije, u periodu između dva svjetska rata i današnje stanje, naravno podatke do kojih je bilo moguće doći.

SMAJIĆ MAHALA

U ovoj mahali žive sljedeće porodice: *Hrustanbegovići* (1 k, 2 k, 3 k), koji su porijeklom iz sela Jarebice (Srbija), *Saračevići* (1 k, 5 k, 7 k), iz Crne Bare (Srbija), *Goduševići* (2 k, 4 k, oko 10 k), iz Begove Lješnice (Srbija), a neki tvrde da su iz Goduša (Zvornik), *Hadžirešići* (2 k, 3 k, 3 k), iz Užica; *Jusufovići* su iz Atmačića, a doselili se ovdje oko 1909. godine; *Čehajići* (1 k, 1 k, 2 k) su iz Šapca, *Đezići* (2 k, 3 k, 8 k) iz Valjeva, a dalje porijeklo im je iz Sofije; *Prepići* (1 k, 2 k, 3 k) iz Ralje (Srbija), *(H) Rančevići* (1 k, 2 k, 4 k) su iz Noćaja kod Male Mitrovice, *Krivići* (3 k, 4 k, 5 k) i *Klebići* (1 k, 3 k, 2 k) iz Loznice, *Salkići* (1 k, 2 k, 4 k) su od Šapca, *Terzići* (1 k, 2 k, 5 k) iz Užica.

Musemići (4 k, 10 k, 5 k) su iz Lješnice; ranije su se prezivali Besarovići, a po sestri Musemi dobili su današnje prezime. Porodica Alihodžića je brojna u ovoj mahali. Za vrijeme austrougarske okupacije bilo ih je tri kuće, a danas ih ima oko 40 kuća. Porijeklom su iz Lješnice (Srbija). Prema saopštenju Adema Alihodžića, rođenog 1899. godine, u Janju se naselio njegov djed. Adem nam je ispričao kako i sada kod Lješnice postoji Alihodžića bunar, koji je zadržao isti naziv. Jedna porodica Alihodžića je u austrougarskom periodu odselila u Tursku.

Huremovići (8 k, 8 k, 30 k) porijeklom su iz Prnjavora (Srbija), *Šukilovići* (1 k, 4 k, oko 20 k) iz Lješnice (Srbija), a *Smajići* (—, 2 k, 2 k) su porijeklom iz Šapca.

Porodica *Nevesinjac* (1 k, 3 k, 3 k) porijeklom je iz Nevesinja *Redžići* su se doselili prije 50 godina iz Janjara. *Adanalići* su se u ovu mahaldu doselili iz mahale Dugo Polje, a ranije porijeklo im ja iz Lješnice. *Korajčevići* (3 k, 6 k, 15 k), porijeklom iz Koraja, ovdje su se naselili oko 1765. godine. Ranije su se prezivali Pilac. *Nurkići* su iz Lješnice. *Beganovići* (6 k danas) su se oko 1918. godine doselili iz Janjara. *Imamovići* (2 k danas) su porijeklom iz Bijeljine; otac im je ovdje došao prije drugog svjetskog rata (ženidbeni razlozi). *Balvanovići* (5 k danas) su ovdje još od prije drugog svjetskog rata; jedan domaćin ove porodice doselio se iz Dugog Polja, a takođe su bili u pitanju ženidbeni razlozi. *Korajkići* (1 k, 1 k, 3 k) su se doselili za vrijeme austrougarske okupacije iz Janjara. *Kladnjaci* (1 k, 1 k, 1 k) su vjerovatno porijeklom iz Kladnja. Osim navedenih porodica, ovdje žive još i: *Šerifovići* (2 k, 2 k, 4 k), *Pobrkljići* (1 k, 1 k, 4 k), *Mujkanovići* (3 k, 3 k, 10 k) i *Aganovići* (2 k, 2 k, 4 k).

POLUTINE

Danas u ovoj mahali živi dosta porodica i uspjeli smo dobiti bar neku informaciju o porijeklu, mnogih. Najviše podataka o porodicama u ovoj mahali dobili smo od Gradašćević Muharema, rođenog 1894. godine, i Camić Omera, rođenog 1902. godine. Takođe smo neke podatke dobili i od drugih kazivača, a i anketom.

Gradašćević (4 — 5 k, 7 — 8 k, oko 20 k) su se ovdje doselili u turskom periodu, a porijeklom su iz sela Mionice, kod Gradačca. Prvobitno su se prezivali Huskići, a po dolasku u Janju dobili su današnje prezime. Prema saopštenju pomenutog kazivača, ovdje se doselio njegov djed, a odlučio se da ovdje kupi imetak pošto je bio u prolazu kroz Janju kad se vraćao sa hadža¹⁶, te mu se ovo mjesto dopalo. I danas ova porodica ima rođaka u okolini Gradačca, te s njima održavaju rodbinske veze.

Camići (1 k, 3 k, 4 k) su od Rožaja (Sandžak). Prije 96 glodina doselili su se u Bijeljina, a zatim su prešli u Janju.

Herići (2 — 3 k, 7 — 8 k, 20 — 30 k) su iz sela Hera kod Osječine (Srbija). Neki tvrde da je ova porodica iz Lješnice.

Sofići (7 — 8 k, 10 — 12 k, 20 — 30 k) su porijeklom iz Sofije. Vjerovatno se ova porodica naselila u Srbiju pa onda u Janju s ostalim porodicama.

Potokovići (2 — 3 k, 7 — 8 k, oko 15 k), porijeklom su iz sela Potočana, ovdje su se doselili oko 1804. godine.

Kasići (2 — 3 k, 6 — 7 k, 12 k) porijeklom su iz Srbije. I danas postoji selo u Srbiji s ovakvim imenom i nalazi se nasuprot Drinjače.

Hasifići (2 — 3 k, 5 — 6 k, oko 10 k) porijeklom su iz Loznice.

Bačevci (1 k, 2 — 3 k, 8 — 10 k), iz Srbije, u srodstvu su s istoime-
nom porodicom nastanjenom u Smajić-mahali.

Dezići (2 — 3 k danas) su se ovdje doselili poslije drugog svjet-
skog rata iz Smajić-mahale.

Dardagonovići — su se doselili iz Dardagana (područje Zvornika).
Danas u ovoj mahali ima samo jedna kuća.

Grabići (1 k, 3 — 4 k, oko 10 k) porijeklom su iz sela Grabovica
(Srbija).

Porodica Rovašanin (1 k, 1 k, 7 — 8 k) doselila se ovdje prije 100
godina iz okoline Srebrenika.

Goduševići (2 k danas) doselili su se iz Smajić-mahale poslije
drugog svejskog rata.

Musići (1 k, 2 — 3 k, 4 — 5 k) su porijeklom iz Srbije. Priča se
kako je njihov djed, kada je došao u Janju, donio samo dvije ponja-
ve na štapu.

Nasufovići (1 k, 1 k, 2 — 3 k) su se doselili iz Kolašina.

Krivići su iz Gornjeg Šepka, a ovdje su od 1878. godine. Iz is-
tog naselja su i Ahmetovići; oni su ovdje od 1921. godine (ženidbeni
razlozi).

Bubići su iz Atmačića, a ovdje su se doselili prije drugog svjet-
skog rata.

Ibrahimovići (1 k, 1 k, 2 k) najvjerojatnije su iz Rovaša (Zvornik).
U srodstvu su sa porodicom Rovašanin.

Mujkanovići (2 k danas) preselili su se iz Smajić-mahale prije
četiri godine.

Mešanovići, zvani Talovići (1 k, 2 k, 7 — 8 k), prvobitno su iz
Šapca došli u Bijeljину, a onda u Janju.

Kladušići (1 k danas) su doselili iz Teočaka prije drugog svjet-
skog rata.

Jaštrevići (4 k danas) došli su iz mahale Šarampov poslije drugog
svjetskog rata.

Turkovići (1 k danas) su se poslije drugog svjetskog rata doselili
iz okoline Vlasenice.

Osmanganići (1 k) su iz Madžić-mahale, a ovdje su se doselili pos-
lije drugog svjetskog rata (ženidbeni razlozi). Isti razlozi su motivisali
i porodicu Hukić da se ovdje naseli, a inače je iz mahale Šarampova.

Dedići (1 k, 2 k, 4 k) porijeklom su iz Beograda.

Terzići (1 k) i *Sukilovići* (1 k) nedavno su se ovdje nastanili, a
došli su iz Smajić-mahale.

Šabačkići (1 k) su se prije 15-tak godina deselili iz Teočaka.

Hajdarevići (1 k) su se doselili iz Kaimanića (Sokolac), a *Berbići*
(2 k danas) su se prije 10-tak godina doselili iz mahale Šarampov.

Nazibegovići (1 k) su se doselili prije sedam-osam godina iz Bi-
jeljine.

Ovdje žive još i *Hamzići* (1 k, 2 k, 4 — 5 k, oko 10 k), *Šeljpići* (1 k, 2k, oko 10 k), *Spahići* (2 k, 4 — 5 k, 3 — 4 k), *Nurkići* (1 k, 2 — 3 k, 3 — 4 k), *Muhići* (1 k, 1 k, 1 k), *Hrustanbegovići* (1 k, 1 k, 1 k) i *Mulačevići* (1 k, 2 k, 1 k).

U ovoj mahali su živjele i neke porodice kojih danas više nema. »zamrle su«, kao, na primjer, *Bradarići*, *Smajdarevići*, *Sevlići*, *Darikići* (doselili su se ovdje za vrijeme austrougarske okupacije iz okoline Kušlata), *Dorići* (prije drugog svjetskog rata bila 1 k, a doselili su se iz Seone), *Đurđevići* i *Meškovići* (prije drugog svjetskog rata odselili u Tursku).

VAROŠ

U ovoj mahali uglavnom su nastanjene srpske porodice. Ovdje je bilo i jevrejskih porodica, koje su nestale u toku drugog svjetskog rata.

Podaci o porodicama u Varoši prikupljeni su uglavnom od Marković Zdravka, rođenog 1903. godine, i Grbić Jefe, rođene 1902. godine.

Za porodicu *Spasojević* (Tripunjdani) doznali smo da se ovdje doselila iz Sarajeva za vrijeme austrougarske uprave. Ova porodica imala je 13 članova: devet kćeri i dva sina. Kasnije, kada su djeca odrasla, zadesila ih je teška tragedija i svi su pomrli od tuberkuloze, osim jedne kćerke, tako da je ova porodica danas »zamrla«.

Lazići su porijeklom iz Hercegovine (Guzina), pa su, po mjestu odakle su, imali nadimak Guzinovići. Danas ih nema u Janji, a nekada je to bila »najjača« srpska porodica.

Stjepanovići (Mratinjdani) doselili su se iz Gabele, pa ih zovu i Gabelići. Porodice *Vasići* i *Zarići* također su porijeklom iz Hercegovine.

Petrovići su porijeklom iz Crne Gore. Prezivali su se Miškovići, a onda su po Petru, koji se ovdje doselio, dobili današnje prezime.

Sekanići (Nikoljdani) su, prema saopštenju kazivača, starosjedinci. Danas je ovdje samo jedna kuća, a ostali su odselili u Zvornik i Bijeljino.

Grbići (Đurđevdani) su »stara« porodica. Bili su pekari. Nekad ih je bilo dvije kuće, a danas samo jedna.

Kostići (Mratinjdani) su doseljenici, samo nismo mogli utvrditi odakle su i otkuda su ovdje. Danas ih nema, porodica je »zamrla«. Bili su u srodstvu sa Stjepanovićima.

Markovići (Jovanjdani) su se doselili u Janju prije 90 godina iz obližnjeg sela Čengića. Bavili su se opančarskim zanatom.

Lukići (Jovanjdani) su doseljenici negdje iz bliže okoline Janje. Danas ih više nema.

Todići (Avramije) su se ovdje doselili još u vrijeme austrougarske uprave, ali nismo mogli utvrditi odakle.

Predak porodice *Stankovića* doselio se za vrijeme austrougarske uprave. Bio je »testar«, cestar, a sinovi su mu bili trgovici. *Perkovići* su se u istom vremenu doselili iz obližnjeg sela Glogovca. Danas ih nema u Janji. *Tadići* (Jovanjdan) takođe su iz neposredne blizine Janje, a ovdje su još od austrougarske okupacije.

Jekići (Mratinjdan) su u srodstvu sa Stjepanovićima i Kostićima. Ova porodica je »zamrla« prije 50-tak godina. *Živkovići* su takođe »zamrli« a porijeklom su iz Lokanja. Isto tako su »zamrli« i *Tomići*; nekada su se bavili opančarskim zanatom.

Stojanovići (Mala Gospojina) i *Mičići* (Nikoljdan) su se skoro svi raselili.

Davidovići (Đurdevdan) su se ovdje doselili za vrijeme austrougarske uprave. Bili su pekari.

Dukići (Stjepanjdan) su se doselili prije drugog svjetskog rata iz Bogutova Sela (Ugljevik).

Sundrakovići (Arandelovdan) su ovdje još od austrougarske okupacije, a u to vrijeme predak ove porodice koji se zvao Tomo bio je kafedžija.

Porodica *Končar* (Stjepanjdan) doselila se iz Like za vrijeme austrougarske okupacije. Doseljeni predak bio je žandar.

O *Mihaljevićima* (Nikoljdan) nismo mogli doznati odakle su, ali je po saopštenju kazivača ovo »stara« porodica.

Dizdarevići (Arandelovdan) ovdje su još od vremena austrougarske okupacije, ali nismo uspjeli doznati odakle su.

Ružići (Đurdevdan) bili su terzije; porijeklom su negdje iz podmajevičkih sela, a danas ih više nema. Od srpskih porodica koje su bile nastanjene u ovoj mahali a danas ih nema navešćemo još i ove: *Todorovići* (Jovanjdan), *Mitrovići*, koji su bili terzije, *Tomići*, *Jovičići* (Jovanjdan), *Tanackovići* (Jovanjdan), *Jevtići*, *Popovići*, *Bukovčanin* koji su se doselili iz Tavne, i *Jokići* (Arandelovdan).

Sojići (Jovanjdan) su se doselili prije drugog svjetskog rata iz *Kojčinovca*, a *Radosavljevići* (Petkovića) iz *Modrana*.

Poslije drugog svjetskog rata ovdje su se doselili *Radovanovići* iz *Batara* i *Stevanovići* (Lučindan) iz *Obadice*.

Od hrvatskih porodica prije drugog svjetskog rata u ovoj mahali bila je porodica *Mukić* (bio opančar) i porodica *Petrović* (doselili se iz Hrtkovaca 1925. godine, a starješina ove porodice bio žandar).

Kako je već rečeno, ovdje su bile nastanjene i neke jevrejske porodice i to: *Zukman*, *Papo* i *Sewarzberger*.

U Varoši postoji i pravoslavna crkva, koja je izgrađena za vrijeme austrougarske okupacije. Srpsko stanovništvo se kopa u selu *Kojčinovcu*, a postoji i novije groblje, koje se nalazi u neposrednoj blizini Janje.

DUGO POLJE

Danas u ovoj mahali živi dosta porodica koje su se doselile ranije iz raznih krajeva Bosne i Crne Gore, a evidentirali smo i najnovija doseljavanja sa šireg područja Srebrenice.

Pred kraj turske uprave ovdje su se doselili *Gušalići* (1 k, 1 k, 1 k) iz Kolašina, *Muševići* (1 k, 1 k, 6 k) (takođe iz Kolašina) ali su se prvo naselili u Bijeljenu, pa onda ovamo, *Mulasalihovići* (2 k, 2 k, 5 k) su iz Crne Gore i rodaci su sa *Muševićima*, *Jasenci* (1 k, 1 k, 3 k) su iz Pljevalja, *Sulejmanović* i *Sandžaka*, *Mušići* (—, 1 k, 1 k) iz Gračanice, *Kremići* (3 k, 3 k, 7 — 8 k) iz Cazina, *Pobudanovići* (1 k, 2 k, 5k) iz Pobuda i *Likići* (—, 1 k, 2 k) su, po kazivanju, iz Like.

Golotići (3 k, 3 k, 9 k) su se za vrijeme austrougarske uprave doselili iz Tršića (kod Kozluka), a *Fočaci* iz okoline Foče.

Porodice o čijem porijeklu nismo ništa pouzdanije mogli doznati jesu: *Trnavčevići* (2 k, 6 k i oko 10 k), *Numanovići* (2 k, 3 k, 3 k), *Karići* (1 k, 1 k, 3 k), *Cultarevići* (4 k, 4 k, 2 k), *Mujanovići* (3 k, 3 k, 6 k), *Krilasevići* (1 k, 2 k, 1 k), *Čelahmetovići* (2 k, 2 k, 7 k), *Prepići* (2 k, 2 k, 1 k), *Joldušići* (1 k, 1 k, 3 k), *Slamljakovići* (1 k, 1 k, 1 k), *Gazdići* (1 k, 1 k, 3 k), *Lugonjići* (1 k, 1 k, 4 k), *Čančarević* (1 k, 1 k, 4 k), *Šehinkuševići* (2 k, 2 k, 4 k), *Veslić* (3 k, 3 k, 1 k) i *Kukuljčevići* (1 k, 1 k, 3 k).

Iz drugih mahala ovdje su se naselili: *Bukvići* (1 k) iz Gornje mahale, *Adanalići* (5 k) iz Prepelice, *Muharemovići* (3 k) iz Panjeva, *Alihodžići* (1 k) iz Smajić-mahale, *Hukići* (1 k) iz Šarampova, *Horići* (1 k) iz Gornje mahale i *Derviševići* (1 k) iz Šora.

Poslije drugog svjetskog rata u ovu mahalalu su se doselili *Suljići* (1 k) iz Teočaka, *Durakovići* (1 k) iz okoline Vlasenice; iz okoline Srebrenice; *Salihovići* (1 k), *Ibrahimovići* (2 k), *Osmanovići* (6 k), *Harbaš* (1 k), *Mujići* (2 k), *Bektići* (4 k), *Krdžići* (2 k), *Hajdarevići* (1 k), *Todlakovići* (2 k), *Ramići* (1 k), *Kandžetovići* (1 k), *Ahmetovići* (5 k), *Burići* (1 k), *Mehići* (1 k), *Mehanovići* (1 k) i *Beganovići*.

ŠARAMPOV

Ova mahala dobila je ime po zemljanom utvrđenju, šarampovu, o kome je već bilo riječi. Prema teritoriji ovo je mala mahala, ali je po gustoći jedna od najnaseljenijih u Janji.

O porodicama koje su nastanjene u ovoj mahali doznali smo da su *Gutići* porijeklom iz Konje (Turska), a da su ovdje od početka 19. vijeka; pređak im je bio oficir u turskoj vojsci i poginuo je negdje oko Zvornika; *Merići* su iz Lješnice i ovdje su od 1805. godine *Bačevci* su iz Bačevaca (Srbija), *Mulasalihovići* iz Carigrada; pređak im se ovdje doselio 1723. kao vjerski službenik, *Huremovići* su iz Prnjavora (Srbija), *Hadžići* iz Budima; prvo su se doselili u Srbiju, a onda u vrijeme migracija muslimanskog stanovništva iz Srbije došli su u Janju, *Hurembegovići* su iz Adane (Turska); Pređak im je za

vrijeme turske okupacije bio komandant mjesta, *Adanalići* su daljim porijeklom iz Turske, ali su se ovdje doselili iz Lješnice (Srbija).

Porodica *Zvorničanin* doselila se oko 1870. godine iz Zvornika, a porodica *Bijeljina* je porijeklom iz Bijeljine i ovdje je od austro-ugarske uprave. *Spahići*, zvani Borogovci, su iz Rahaća, a doselili su se oko 1903. godine.

Iz drugih mahala ovdje su nastanjeni *Gruhonjići*, *Ramići* i *Sejraniki*.

Prije drugog svjetskog rata ovdje su se doselili *Bilalići* iz Bilalića (područje Teočaka) i *Okanovići* iz Snagova (područje Zvornika).

U Šarampovu žive još i ove porodice: *Sinanović*, *Maslići*, *Aganovići*, *Turkaševići*, *Korajnac*, *Havalići Sinići*, *Sejdići*, *Berbići*, *Šabanovići*, *Trnavac* i *Camdžići*. O porijeklu ovih porodica nismo mogli što određenije saznati.

DELIC MAHALA

U ovu mahalalu koju još nazivaju i Gornja mahalala, saznali smo, za vrijeme turske okupacije doselili su se *Hasičevići* (—, 2 k, 2 k) iz Kladnja, *Bogaljevići* (1 k, 1 k, 1 k) iz Krupnja, ali su prvo došli u Janjare, pa kasnije u Janju; *Crnogorci* (1 k, 1 k, 4 k) iz Crne Gore, *Karjaševići* (1 k, 2 k) iz Janjara u periodu između 1800. do 1811. godine, *Zakomci* iz Crne Gore u priodu između 1750. do 1760. godine, *Alibegovići* (1 k, 1 k, 2 k) iz Travnika, *Zulići* iz Tuzle, *Buldići*, zvani *Budimlići* iz Budima, *Junuzovići* iz Loznice, *Salkići* vjerovatno iz Loznice i *Muharemovići* iz Šapca.

Za vrijeme austro-ugarske okupacije doselili su se *Đekići* (1 k, 1 k, 3k) iz Koraja, *Sinanovići* (—, 2 k, 2 k) iz Trnave, *Čelikovići* iz mahale Šarampova, a dalje porijeklo im je iz Koraja.

Porodice koje su »zamrle« u ovoj mahali su: *Fatušići* (1 k, 1 k, —), vjerovatno porijeklom iz Kladnja, jer su ih zvali Kladnjacima; *Zilkići* (1 k, —, —); odselili su u Tursku, *Šahkadići* (1 k, —, —) i *Horiki* (1 k, 1 k, —).

U periodu između dva svjetska rata doselili su: *Skokići* (—, 1 k, 2 k) iz Džafić-mahale, *Ramići* iz Tršića kod Kozluka, *Tupkovići* iz Janjara, *Velagići*, zvani Skopljaci, iz Skoplja.

Poslije drugog svjetskog rata ovdje su se nastanili: *Husići* iz Teočaka (ženidbeni razlozi), *Bukovići* iz Džafić-mahale, *Abdurahmanovići* iz Tuzle.

Osim navedenih, pomenućemo još i ove porodice iz Delić — mahale: *Smajkići* (—, 1 k, 2 k), *Potrbušinovići* (1 k, 1 k, 2 k), *Jukići* zvani *Hrustanovići* (1 k, 2 k), *Mujkanovići* (2 k, 2 k, 4 k), *Đilovići* (1 k, 1 k, 2 k), *Durgutovići*, (2 k, 2 k, 3 k), *Delići* (1 k, 1 k, 3 k), *Čosići* (1 k, 1 k, 2 k), *Tvrđiševići* (1 k, 1 k, 2 k), *Osmanbašići* (1 k, 1 k, 2 k), *Paravlići* (1 k, 1 k, 5 k), *Hajdukovići* (1 k, 1 k, 5 k); ranije su se prezivali *Jašarevići* i *Suljići* (—, 1 k, 1 k), *Bećirovići* (1 k, 1 k,

1 k), *Hromčevići* (1 k, 2 k, 4 k), *Mehmedovići* (1 k, 1 k, 2 k), *Musadenovići* (1 k, 2 k, 3 k), *Kecići* (1 k, 1 k, 1 k), *Zolići* (1 k, 1 k, 2 k), *Jašarevići* (1 k, 2 k, 3 k), *Zečkanovići*, *Bajrići*, *Musići*, *Jakupovići*, *Kremići* i *Hadžiefendići*.

DURGUTOVIĆ MAHALA

O porodicama u ovoj mahali saznali smo da su *Durgutovići* porijeklom iz Budimpešte, *Jašarevići* su im rodaci, a prije 100 godina dobili su novo prezime po Jašaru Durgutoviću; *Hadžimuharemovići*, zvani Šapčani, su iz Šapca, *Hadžirešići*, zvani Užičani, iz Užica, *Saračevići* iz Šapca, *Skokići* iz okoline Valjeva, *Kabaretovići* takođe iz Srbije i *Musići* iz okoline Prijedora.

Na osnovu podataka dobijenih anketom utvrdili smo da su *Hadžimehmedovići* iz Šepka, *Manjići* iz Janjara (ovdje su od 1930. godine) i *Mrljanikovići* iz Brezovog polja.

Osim navedenih porodica navešćemo i one o kojima smo ponešto saznali iz pomenutih mahala, kao i one o čijem porijeklu ni do sada nismo ništa saznali. To su sljedeće porodice: *Trebinjčević*, *Arnautović*, *Terzimustafić*, *Nasufović*, *Crnogorac*, *Čosić*, *Celiković*, *Bajrić*, *Gruhonjić*, *Aliefendić*, *Pirić*, *Bečić* i *Stanković* (srpska porodica).

Porodice *Sprečak*, *Fočak*, *Fotić* i *Dertunović* »zamrle« su.

SEKIĆ MAHALA

O porijeklu porodica o ovoj mahali doznali smo sljedeće:

Derviševići (7 k, 3 k, 5 k) su porijeklom iz Kolašina; za vrijeme turske uprave prebjegli su u Bijeljenu, a zatim u Janju. Današnje bijeljinske porodice *Šehovići*, *Škrobani* i *Groše* prezivali su se *Derviševići*, ali su po dolasku uzeli druga prezimena. *Šehići* iz Brzave su takođe *Derviševići*. Navedene porodice su u srodstvu i održavanju još uvijek rodbinske odnose.

Za vrijeme turske uprave nastanili su se ovdje i *Haitići*, zvani *Pjevčevići* (2 k, 2 k, 1 k), ali ništa nismo doznali o njihovom porijeklu.

Sejranovići su se prije 100 godina doselili iz Makedonije.

Rešidovići su se, prema saopštenju jednih kazivača, do prije 60—70 godina prezivali *Karjaševići*, a i danas postoje rođena braća od kojih jedan nosi prezime *Rešidović*, a drugi *Karjašević*. Prema saopštenju drugih kazivača, ova porodica se prva naselila u Janju poslušavši savjet babe Janje da idu bliže rijeci.

Saračevići su porijeklom iz Šapca, a od ranije ovdje su nastanjeni i *Terzimustafići* (3 k, 3 k, 5 k), *Sprečak* (2 k, 7—8 k, 1 k), *Kavazi* (1 k, 1 k, 4—5 k), *Đilovići* (2 k, 1 k, 3 k), *Mulamustafići* (5 k, 3 k, 4 k).

Velagići su se još prije 1914. godine odselili u Tursku. Ova porodica je u srodstvu sa *Velagićima* iz Dugog Polja, a i sa porodicama s ovakvim prezimenom iz drugih mahala. Takođe i *Mahalbašića* (3,

1 k, —) danas nema u ovoj mahali, a neki su odselili u Tursku. *Topalovići* (5 k, —, —) su porijeklom iz Srbije, ali ih danas više nema, »zamrli« su. U ovoj mahali nisu više nastanjeni ni *Jahibašići* (1 k, 4 k, —), *Čelikovići* (1 k, —, —), *Gutići* (1 k, 4 k), *Bajramovići* (1 k, 1 k, —) i *Abdurahmanovići* (1 k, 1 k, —).

Poslije drugog svjetskog rata ovdje se doselila porodica *Crnogorac* iz Madžić-mahale i porodica *Pilac* iz Koraje.

MADŽIĆ MAHALA

O porijeklu porodica u ovoj mahali doznali smo sljedeće:

Sadikovići su porijeklom iz Sarajeva. U Janju su došli krajem 18. vijeka i nastanili se u Džafić-mahalu, a kasnije su prešli u Madžić-mahalu. U Sarajevu su se prezivali *Arnautovići*.¹⁷

Madžići (3 k, 3 k, 4 k) su se za vrijeme turske uprave doselili iz Madžarske. Prema kazivanju, njihovog pretka zvali su Madžar Huso.

Horići (1 k, 1 k, 2 k) su porijeklom iz sela Prohova kod Subotice. Ovdje su došli nakon turskog povlačenja iz Madžarske.

U ovoj mahali od ranije su nastanjeni i *Gorovići* (2 k, 3 k, 4—5 k), porijeklom iz Goražda; *Salkanovići* i *Teočanini* (1 k, 1 k, 3 k), iz Teočaka, *Bajrići* (1 k, 1 k, 1 k), iz Atmačica, *Haušići* (3 k, 3 k, 3 k), *Sakići* (2 k, 2 k, 3 k), *Mujanovići* (2 k, 2 k, 1 k), *Topalovići* (1 k, 1 k, 5 k), *Rešidovići* (2 k, 3 k, 6 k), *Tuzlaci* (1 k, 2 k, 2 k), *Ibrišimovići* (1 k, 2 k, 3 k), *Skokići* (1 k, 2 k, 3 k), *Osmanbašići* (1 k, 1 k, 2 k), *Pirići* (1 k, 1 k, 1 k), *Kremići* (1 k, 1 k, 2 k), *Kabaretovići* (1 k, 1 k, 3 k) *Jasenčevići* (1 k, 1 k, 3 k) i *Crnogorci* (1 k, 1 k, 4 k).

Poslije drugog svjetskog rata ovdje su se naastanili *Nasufovići* iz Polutina (ženidbeni razlozi), *Demirovići* (1 k) iz Džafić-mahale i *Emet* iz Prištine (ženidbeni razlozi).

DŽAFIĆ MAHALA

Za vrijeme turske uprave ovdje su se doselili: *Velagići* (5 k, 5 k, 27 k) iz Bačke, *Bukvići* (3 k, 15 k, 25 k) iz Hercegovine, *Musići* (2 k, 2 k, 8 k) iz novopazarskog sandžaka, a dalje porijeklo im je iz Trakije, *Junuzovići* i *Mehmedovići* iz Srbije.

Za vrijeme austrougarske okupacije ovdje su se doselili *Šepčanovići* (1 k, 1 k, 4 k) iz Kolašina, *Muharemagići* (1 k, 1 k, 2 k), iz Bijeljine, *Hodžići* (1 k, 1 k, 3 k) iz Brčkog, *Memići* (1 k, 1 k, 4 k) iz Memića i *Gorošići* (1 k, 1 k, 1 k) iz Bijeljine.

Osim navedenih porodica, u Džafić-mahali nastanjeni su i: *Skokići* (7 k, 7 k, 5 k), *Zakomci* (5 k, 7 k, 2 k), *Zečkanovići* (1 k, 2 k, 5—6 k), *Hamzići* (4 k, 4 k, 6 k), *Salkići* (1 k, 1 k, 4 k), *Durići* (1 k, 1 k, 1 k), *Sulejmanovići* (1 k, 1 k, 1 k) i *Adanalići*.

BRZAVA

O porodicama u ovoj mahali saznali smo slijedeće:

Hadžimamovići (5 k, 3 k, 1 k) su porijeklom iz Lješnice. Današnji potomak ove porodice rekao nam je da se ovdje doselio njegov šukundjed Jahija i da je bio hadžija i imam,¹⁸ pa je zbog toga ova porodica dobila ovakvo prezime.

Durgutovići (1 k, 1 k, 10 k) su u ovoj mahali od 1890. godine; djed im se doselio iz Durgutović-mahale »na ženevinu«, ženino imanje.

Mehmedovići su se oko 1900. godine doselili iz Čajniča, a i *Zagrljače* (2 k, 2 k, 4 k) su takođe iz istog mjesta.

Junuzovići su oko 1867. godine doselili iz Loznice; ranije su se prezivali *Krivići*, a *Karasalihovići* (1 k, 1 k, 8—10 k) su iz Lješnice.

U ovoj mahali još od ranije žive i ove porodice: *Šehići* (1 k, 3 k, 6 k), *Alihodžići* (1 k, 1 k, 2 k), *Bošnjakovići* (2 k, 2 k, 4 k), *Omerovići*, zvani *Prtljazi* (2 k, 2 k, 4 k), *Mostići* (1 k, 1 k, 1 k), *Nukići* (1 k, 1 k, 1 k), *Prosičanovići* (1 k, 1 k, 4—5 k), *Osmanbašići* (2 k, 2 k, 1 k), *Šivčevići* (2 k, 2 k, 2 k), *Ročevići* (1 k, 1 k, 2 k).

U periodu između dva svjetska rata, kao i u toku drugog svjetskog rata doselili su: *Zakomci* iz Gornje mahale, *Sprečakovići* iz Šora, *Sajtovići* iz Trnave i *Fitozovići* iz Bosanskog Šamca.

I na kraju navedimo porodice koje su »zamrle« ili su se odselile a to su: *Misalovići* (1 k, 1 k, —), *Crnalići* (1 k, 1 k, —), *Derviševići* (1 k, 1 k, —), *Mulahasići* (1 k, 1 k, —), *Buzdići* (1 k, 1 k, —), *Čelahmetovići* (1 k, 1 k, —), *Topčići* (1 k, 1 k, —), *Babići* (1 k, 1 k, —) i *Goraždakovići* (1 k, 1 k, —).

Prije drugog svjetskog rata u Brzavi su bili nastanjeni *Cvjetinovići* i *Tišma* (srpske porodice), *Vratanići* i *Gojo* (hrvatske porodice) i porodica *Buch* (njemačkog porijekla).

CIGANLUK

Ovu mahalalu neki stariji mještani nazivaju i *Kiptijan*¹⁹, a jedna anketirana porodica navela je da stanuje u *Karanfil-mahali*.

O porijeklu porodica u ovoj mahali prilikom terenskoistraživačkog rada nismo mogli nešto određenije saznati s obzirom da nismo naišli na starije kazivače. Ovdje su nastanjene uglavnom romske, a ima nešto i muslimanskih porodica.

Prema provedenoj anketi, utvrdili smo da su ovdje nastanjene sljedeće porodice: *Milikići, Mrkići, Hamidovići, Manjići, Omerovići, i Ikanovići.*

XXX

S obzirom na veliku koncentraciju stanovništva, kao i veliko urbano područje, u Janji postoji nekoliko muslimanskih grobalja.

Na osnovu izloženog mogli bismo zaključiti da je za današnju etničku sliku Janje značajno doseljavanje muslimanskog stanovništva uzrokovano austrougarskim ratovima i s tim u vezi slabljenjem turskih pozicija. Prva intenzivnija doseljavanja u ovo područje sa sjevera moglo bi se zaključiti, bila su u periodu 1716 — 1739. godine, kada je Bijeljina i područje južno od Save bilo pod Austrijom. Grupnih doseljavanja većih razmjera bilo je i u periodu između 1788 — 1862. godine, kada se muslimansko stanovništvo uglavnom doseljavalo iz zapadne Srbije, shodno odredbama Jedrenskog mira sklopljenog između Turske i Rusije, kao i zaključcima Konferencije održane u Carigradu 1862. godine.²⁰ U ovom periodu bilo je manjih grupnih i pojedinačnih doseljavanja srpskog i muslimanskog stanovništva iz Crne Gore i Hercegovine. Ovakva doseljavanja nastaviće se i u periodu austrougarske uprave u Bosni, i to uglavnom iz podmajevičkih sela, srednjeg i gornjeg Podrinja, kao i iz drugih područja Bosne.

Pojedinačna doseljavanja novijeg datuma, a naročito poslije drugog svjetskog rata, vrlo intenzivna iz okoline Srebrenice i Vlasenice, uzrokovana su ekonomskim razlozima.

I na kraju napominjemo i to da je u periodu austrougarske okupacije, kao i u periodu između dva svjetska rata bilo pojedinačnih iseljavanja muslimanskih porodica u Tursku. Prilikom terenskih istraživanja utvrdili smo da su se neke od tih porodica ponovo vratile u Janju.

Kuća i okućnica

Okućnica u Janji sastoji se od »avlije«, »tora« i »savze«. Njena veličina ovisi o imovnom stanju; bogatija domaćinstva imaju prostre okućnice, koje se sastoje od male i velike avlije, male savze, »savzice« i velike savze i tora, dok su u domaćinstvima sa slabijim imovnim stanjem okućnice sa nešto manjom površinom (T. III i IV). Na smanjivanje okućnica najviše je uticalo stalno širenje naselja i izgradnja novih savremenih objekata (T. V, sl. 1).

U avliji se, pored kuće nalazi »mutvak«²¹, »sutluk« (mlječar) i bunar²² (T. V, sl. 2). U toru se nalazi staja za goveda, »ahar«²³, »koš« za kukuruz, »čardak«, ostava za drva, čumez i zahod, a u srpskim domaćinstvima još i svinjac. U nekim domaćinstvima ovi objekti se nalaze u velikoj avliji.

Okućnica, kao i njeni dijelovi obavezno su ograđeni. Avlija je ranije, a ponegdje i danas, bila ograđena »perdom«²⁴, daskom visine 120 cm i širine 6 — 8 cm koja je s gornje strane svedena u špic. Za avlijsku ogradu služila je i »taraba«²⁵, ograda od dasaka visokih i do 2 m, a i »parmaka«.²⁶ Avlija ima dvojna vrata; uža se nazivaju »vratnice« i kroz njih se svakodnevno ulazi, i šira, »kanate«, koja su se otvarala prema potrebi kada je trebalo ući u avliju sa natovarenim zaprežnim kolima (T. VI). U većini slučajeva kanate se nalaze tamo gdje je tor, a to zavisi od veličine i položaja okućnice u odnosu na javne puteve. Danas su dijelovi okućnica koji se graniče javnim putevima i sokacima ograđeni visokim zidovima od cigle, pa se stiče utisak da je domaćin mogao sagraditi još jednu kuću za ona sredstva koja je uložio za ogradu (T. V, sl. 3 i 4).

U nekim domaćinstvima kuće i drugi privredni objekti nalaze se uza samu ulicu i okrenuti su dužom stranom prema ulici, a iza njih se nalazi avlija, tor i savza (T. VII, sl. 1.). Postoje domaćinstva čije su kuće duboko uvučene u avlije, a pojedini privredni objekti su, kao na primjer magaza i štala, uza samu ulicu. Uočili smo i to da se pojedine kuće nalaze uza samu ulicu, iza njih je avlija sa ljetnom kuhinjom, a u toru su, čineći jednu cjelinu privredni objekti koji ujedno čine i ogradu između dva susjedna domaćinstva.

Ne može se sa sigurnošću tvrditi kakva je bila kuća u Janji do druge polovine 19. i početkom 20. vijeka, jer o tome nema pouzdanih podataka.

S obzirom na migracije stanovništva, može se zaključiti da su se prije gradile najjednostavnije dvodijelne kuće, jer drugih mogućnosti nije ni moglo biti. Kasnije, u zavisnosti od ekonomskih mogućnosti, kuće su se razvijale i u horizontalnom i u vertikalnom pravcu pod uticajem gradske arhitekture.

Pred kraj turske uprave, zatim u austrougarskom, kao i u periodu između dva svjetska rata kod većine stanovništva u Janji kuće su bile uglavnom dvodijelne. Graditelji ovakvih kuća bili su »Osačani« — majstori iz Osata. Od 1919. godine dunderskim zanatom počinju se baviti i pojedini »Janjarci«²⁷, stanovnici Janje.

O načinu izgradnje dvodijelne kuće, kao i o materijalu od kojeg je izgrađena saznali smo sljedeće:

Prostor na kome se gradi kuća naziva se »milać«.²⁸ U osnovi kuća ima oblik pravougaonika čija je dužina iznosila 6 — 7 m, a širina od 3—5 m. Izgradnja počinje tako što se prvo na četiri čoška i u sredini podužnih strana na zemlji stavi kamen visine 40—50 cm. Temelj se zatim popuni kamenom, a negdje su se umjesto kamena na čoškove stavljali sepeti napunjeni zemljom. Po temelju »se ture«, polože, ote-

sani »drveni posjeci«, koji se na uglovima »prepuste« 7 — 8 cm. »Posjeci« se »prokopaju« na razmaku 60 — 70 cm i tu se uglavljaju vertikalni »zakulačeni« direci, po kojima se stavljaju »vjenčanice«, koje se »učerte« isto kao i »posjeci«. Prethodno, direci se »umakaze«, prikivaju se kosnici koji vezuju horizontalno postavljene posjeko sa vertikalno uglavljenim direcima. Na vjenčanice se postavljaju poprečne grede u razmaku od oko 60 cm, a onda se po dužim stranama postave »poklapuše«. Nakon toga postavljaju se »rogovi« sa »stopama« (»stopa« se načini tako što se rogovi 30 — 40 cm od svog završetka zasijeku pod uglom od 45⁰), te se odozgo uklope na poklapuše i zakuju velikim željeznim klinima kovačke izrade. Ranije su se upotrebljavali »drveni klini«. Po rogovima se prikivaju »baskije«, letve od lipovog i vrbovog drveta. Po baskijama se stavljala ražovna slama«, i to prvo svezana u snopiće, pa i u »deblju struku«, te se sabijala pod poprečno prikovane štapove. Krov se završava tako što se sjeverna strana »prepusti«. Na taj način onemogućiti se ulazak vode u kuću za vrijeme dugotrajnih kiša. Na krovu se ostavi »badža«, otvor kroz koji izlazi dim. Badža se napravi od dasaka, a onda se pokrije slamom. Inače, konstrukcija krova je četveroslivna, »na četiri vode«, sa četiri »mahije«.²⁹

Kad se dovrši pokrivanje kuće, onda se između direkta prikivaju »tačke« između kojih se »zapliće šeper«. Kad se završi ovaj dio posla, ugusto se »zakuha blato« sa »šenišnom pljevom« i popunjava se »pleter« spolja i s unutrašnje strane. Nakon ovoga se i drugi put, »premazuje blatom« ali nešto rjeđe pripremljenim, u koji se pomiješa i malo kreča »da bude masnije«.

Ovakve kuće imale su dvije prostorije: »kuću« i sobu. U »kući« se na sredini do pregradnog zida nalazi ognjište dimenzija 200x100x 30 cm, a kako se »kuća ne tavani«, bez tavana je, o gredu iznad ognjišta bile su okačene verige. Ova prostorija nije bila popođena.

U »kući« bi se negdje u uglu ogradio prostor za smještaj posuđa. Taj ograđeni prostor zvao se »ćirel«. Veće kuće imale su dvojna vrata na »kući«, dok su manje bile sa jednim vratima za ulaz spolja i drugim vratima, kroz koja se ulazilo u sobu. U sobi, za razliku od »kuće«, postoji plafon; napravljen je od »cijepanih dasaka«, »šašava-ca.« Odozgo s tavana plafon je »oblijepljen blatom«. Sobe su bile popođene, a bilo ih je i samo dopola popođenih. U ovoj prostoriji nalazila se i »furuna«, u koju se ložilo sa ognjišta iz »kuće«, a u »zadržnijim«, većim kućama u »zemljanu peć« se i posebno ložilo. U jednom uglu sobe, obično do furune, bio je »hamam«, kupatilo. Taj prostor bio je ograđen daskama.

U sobi je prostrta »hasura«, a spavalo se na slami. Na jednoj strani ispod plafona prikovano je okruglo drvo, »srg«, o koje su se vješali haljeci. Soba je imala i dva prozora dimenzija 100x60 cm; bili su zastrti papirom, a pri samom vrhu »pendžerijom«, koja se kupovala u dućanu.

Prema građevinskom materijalu zidova, ustanovili smo da su u ovom naselju osim »šeperuša« građene i kuće »u japiju«, sa drvenim skeletom popunjenim ćerpičem (T. VII, sl. 2). Od austrougarske okupacije imućniji stanovnici upotrebljavaju ciglu kao građevinski materijal.

Osim slame, kao pokrov, upotrebljavala se »taraba«, kao i »sitni« crijep zvan i »biber«, koji se proizvodio u Brezovom Polju.

Pored najjednostavnije dvodijelne šeperuše, koja se i danas ponegdje može vidjeti u Janji, kuće su se razvijale kako u horizontalnom tako i u vertikalnom pravcu po uzoru na gradsku kuću. Dvodijelnim kućama dograđivan je »hajat«, hodnik s ostavom, a ponegdje i posebna prostorija zvana »ganak« (T. VIII i T. IX). Neke dvodijelne a i neke višedijelne prizemne kuće imale su ispred ulaza ograđen uzak prostor u vidu verande, koji se ovdje naziva »šerefe« (T. X i T. VII, sl. 3).

Razvijene spratnice imaju u prizemlju »hajat«, »ganjak«, kuhinju, »ćirel« i »špajz«, ostavu. Iz ganjka se »merdevinama«, drvenim stepeništem, ide na sprat, i to prvo u »kameriju«, koja je isturena od linije kućnog zida, a zatim u »veliku sobu«, »sobu« i »odžakliju« (T. XI). Kod ovakvih kuća skoro svaka soba ima »zemljanu peć« i »hamadžik«, a u odžakliji, na zidu, ugrađen je »jukluk«³⁰, u kojem se preko dana ostavlja posteljina. Ove kuće građene su »u japiju« sa ispunom od šepera oblijepljenog blatom, a i sa ćerpičem.

I na kraju da napomenemo da smo prilikom terenskoistraživačkog rada naišli i na jednu starinsku kuću građenu »na podrum« sa isturenim »avdesthanom«³¹ i zahodom (T. VII, sl. 4). Podrum i istureni dio građeni su od kamena, a sprat je u japiju sa zidovima od ćerpiča. Na sprat se ide merdevinama, drvenim stepeništem, u ganjak, a odavde u »šporet«, »sobu«, »saračhanu«³², »veliku sobu«, kuhinju, avdesthanu i zahod (T. XII i T. XIII, sl. 1). Interesantno je da, po A. Škaljuću, riječ saračhana označava posebnu sobicu blizu »ahara«, štale, u kojoj se drži konjska oprema, a evo, kako vidimo, ova prostorija je sastavni dio osnove sprata. Istina, utvrdili smo i to da saračhana danas nema pređašnju funkciju, ali joj se naziv zadržao.

Posuđe

Ranije je bilo u upotrebi zemljano, drveno i bakreno posuđe. Od zemljanog posuđa bili su u upotrebi »torpaci«, sahani, zemljane čase, lonci, bardaci, testije i dr. Posuđe od bakra bilo je raznovrsno: ibrici, dugumi, sahani, demirlije, leđeni, bakrač, šećerluci i drugo. Poneke od ovih posuda su i danas u upotrebi.

Osvjetljenje

Najjednostavnije osvjetljenje u kućama, prema saopštenju starijih kazivača, bilo je pomoću drvenog čiraka, koji se sastojao od postolja, »dva kola«, »lule«, u koju se stavljao »loj« i »fitalja«. Fitalj je

bio od obične krpe dužine 15 cm koja se »zamakala u loj« pa bi se predvostručila, te opet stavljala u loj, i onda se takav fitilj stavljao na kolo čiraka.

Oko 1916. godine počele su se praviti svijeće — »lojanice« od »govedeg loja«. Za osvjetljenje su se upotrebljavale i »žiže«, limene konzerve sa fitiljem u koje se stavljao petrolej. Petrolejske lampe sa cilindrom počele su se upotrebljavati oko 1920. godine. Janja je tek 1954. godine dobila električno osvjetljenje.

Peć i grijanje

Kako smo već istakli, u sobama starinskih kuća postojale su peći za grijanje, a naziv im je furuna. Napravljene su od »nabijene gline«, a temelj im je od ćerpiča. Po zidovima peći ugrađeni su »okrugli lončići«, a poredani su »tjesno« jedan uz drugi. Spoljni oblik peći je kupast; izrađena je na dva »sprata«; donji je četverouglast, a gornji okrugao. Glavni otvor peći je pravougaonog oblika sa stalnim željeznim vratima. Osim za grijanje, ova peć je služila za pečenje hljeba, kuhanje, sušenje odjeće, obuće, žita, graha i drugo. Kod nekih peći bila je načinjena i rupa, u koju bi se stavljao kotao sa vodom. Iz peći se dim odvodio »sulinarom« na tavan. U Janji su bile i »zemljene peći« bez lončića; osnova im je pravougaona, a imale su »željeznu platnu« i »rernu«. Ovakve peći su se brže zagrijavale. U tavanici iznad peći ima otvor kružnog oblika, zvani »kapak« kroz koji dopire toplota u sobu na spratu.

Osnovni pribor uz peć su »maša« i »mašice«. Peć se ložila drvima, granjem i »stabarom«, ostatkom od kukuruzovine.

Između dva svjetska rata zemljene peći u Janji pravili su Osman Tupković, Muharem Karijašević i Emira Alibegović.

Izrada ćerpiča

Ćerpič se oblikovao pomoću drvenih kalupa. Dimenzije kalupa su 50x30x7 cm. S obzirom na to da se u svakom kalupu oblikuje po četiri komada ćerpiča, ispada da su dimenzije jednog komada ćerpiča 25x15x7 cm.

Postupak oko izrade ćerpiča je sljedeći: na ravnom zemljištu (»ravno zatesanoj zemlji«) postavi se kalup i u njega se stavlja »zamiješano blato s pljevom, pa se s gornje strane »prevuč« daskom »na nož« i onda se kalup izvuče. Kad se napravi određen broj komada, onda se to ostavi da se suši u toku dana, pa se predveče okrene kako bi se i u toku narednog dana mogla sušiti ona druga strana. Trećeg dana ćerpič se slaže u »bankine«, i to tako što se u podnožju slaže »na nož« i na određenom razmaku, drugi red se slaže ukoso i na određenom razmaku, treći red kao prvi, četvrti kao drugi itd. Takav način slaganja omogućava normalnu cirkulaciju vazduha, a samim tim i pravilno sušenje. Veličina bankine je 4,5x0,5x1,20 m.

Ćerpič se pravio od »adarske zemlje«, zemlje iz ada, i od »žute zemlje«. Ova druga vrsta zemlje je »masnija«, a ne sadrži pijesak. Teža je za obradu, ali je od nje ćerpič kvalitetniji. Ta zemlja nalazi se na lokalitetu »Rašće«, a ima je i u selu Obrijež. I danas se u ovom selu mjesto gdje se pravio ćerpič naziva »Tablja«.

U Janji se ćerpič izrađivao sve do 1959. godine; cijena po jednom komadu između dva svjetska rata se kretala oko 20 para, a 1953. godine oko pola dinara.

Neposredno pred drugi svjetski rat izradom ćerpiča bavili su se Jahija Sinanović i Jusuf Hamzić.

Sporedne zgrade

U sporedne zgrade spadaju:

»Košara«, koja je opletena »prućem« i »obljepljena blatom«. Pravougaonog je oblika; krov joj je na »dvije vode«, a pokrivena je slamom. Služi za smještaj goveda.

Štala, kao i košara, služi za smještaj goveda, ali je izgrađena od boljeg materijala; način izgradnje je sličan izgradnji kuće. Ovakvi objekti imali su i »gornju štalu«. To je, u stvari, »nadzida« visoka 1,10 m iznad vjenčanica, a služila je za smještaj »piće«, stočne hrane. Pokrov je od slame, a kasnije je pokrivena i crijepom.

»Ahar« — ovaj objekat služio je za smještaj konja. Ovakvi objekti gradili su se »u dizmu« zbog toga što su konji »izbijali šeper«, pa i ćerpič. Ahari su bili obavezno patosani, ali i poprečno pregrađivani; u jednom dijelu vezali su se konji, a u drugi dio smještalo se sijeno. Ovaj drugi zvao se »pojata«. Krov je bio na dvije vode, a pokrov od slame. Kasnije su se ahari pokrivali i crijepom. Bilo je objekata ovakve namjene koji su imali i gornji ahar, čija je funkcija ista kao i gornje štale.

»Koš« za kukuruz ima, u osnovi kružnog oblika, promjer od 1,5 m, a visok je oko 2 m. Pokriven je »klasurom« i »ražovnom slamom«. Ovakvi koševi poznati su pod imenom »poljsko«.

»Čardak« se, prema saopštenju kazivača, počeo u Janji izgrađivati oko 1912. godine. Ni jednom privrednom objektu ne pridaje se takva važnost kao čardaku. I danas u Janji skoro svako domaćinstvo posjeduje ovakav objekat. Dimenzije prosječnog čardaka su 8x4x4,20 m, a ima dugačkih i po 15 — 20 m. U osnovi, čardak je pravougaonog oblika, a izgrađen je na sprat; donji dio zove se »magaza«, a gornji »čardak«. Vertikalni direci koji čine skelet magaze »prostrugani« su, a između njih uglavljene su daske. Magaza je pregrađena u »okna« i tu je smješteno brašno i pšenica, a u novije vrijeme i električni mlin za mljevenje žitarica. Iz magaze vode merdevine u čardak u koji se smješta »kukuruz u klipu«. Neki čardaci imaju merdevine sa spoljne strane, pa se prvo ulazi u verandu, a zatim u čardak koji je okolo opkovan međusobno razmaknutim letvama. Razmak između letava

je tako podešen da neokrunjeni kukuruz ne može ispadati. Krov čardaka je na dvije vode, a ima ih i na četiri vode. Pokriveni su »biber« crijepom i običnim crijepom. (T. XIV, sl. i 1 i 2; T. XV, sl. 1).

U novije vrijeme čardaci se izgrađuju od savremenog građevinskog materijala, obično od betonskih elemenata, a u tako sagrađenim čardacima u prizemlju, je i štala, ostava za poljoprivredne alatke i dr., a u gornji dio smješta se kukuruz. Praktično, savremeno izgrađeni čardaci imaju funkciju nekoliko sporednih objekata.

»Sutluk«. — U njemu se držalo mlijeko, odnosno posude sa mlijekom i mliječni proizvodi. Za razliku od ostalih sporednih zgrada, ovaj objekat smješten je u avliji. Odignut je od zemlje i stoji na četiri drvena stupca, okolo je okovan daskama, sprijeda ima vrata, a pokrov je na dvije vode (T. XIII, sl. 2). Biće da je ovaj objekat davno izašao iz upotrebe, jer smo prilikom terenskih istraživanja pronašli samo jedan u ovom naselju.

»Čumez« je služio za smještaj peradi. Izgrađen je »na sprat«; u donji dio zatvarale su se patke, a u gornji kokoši. Krov je »na jednu kap«, a kao pokrov upotrebljavana je slama, crijep, a ponegdje, i to u novije vrijeme, i ter-papir.

Današnje kuće u Janji su savremene, a izgrađuju se uglavnom na sprat. Unutrašnjost im je popunjena kupovnim namještajem, kućanskim aparatima i dr. Kod ovako izgrađenih kuća riješeno je i pitanje kanalizacije kopanjem dubokih jama u vidu bunara. Uočili smo takođe, i to da su nekadašnji bunari pretvoreni u septičke jame, a negdje samo za otpadne vode. Ova pojava je novijeg datuma, a da-tira od izgradnje vodovoda.

Prije nekoliko godina u ovo naselje dovedena je voda iz Bijeljine, što je od posebnog značaja i zbog toga što su mogućnosti od infektivnih oboljenja i endemičnog nefritisa svedene na minimum.

Privreda

O načinu privređivanja stanovnika Janje u turskom periodu ne možemo govoriti, jer ne raspolazemo podacima na osnovu kojih bismo mogli dobiti određeniju predstavu o tome. Istina, neke informacije iz ovog perioda čuli smo od starijih kazivača koji su pred kraj turske uprave bili djeca, te im je ponešto ostalo u sjećanju.

Prema podacima iz 1895. godine, u Janji je bilo 3.687 stanovnika, a od toga 3.359 ili 91%, poljoprivrednog stanovništva.³³

U periodu između dva svjetska rata takođe je bio najveći broj poljoprivrednog stanovništva, a i nadničara, koji su uglavnom bili bez zemlje. Kako su nam saopštili kazivači, u predratnoj Jugoslaviji bi se u vrijeme poljoprivrednih radova svakog dana u čaršiji na mostu skupilo 20 — 30 nadničara, koji su jedva čekali da ih ko pozove na kopanje ili obavljanje bilo kakvih poljoprivrednih i drugih poslova.

U tim periodima poljoprivreda je bila ekstenzivna; zahtijevala je mnogo radne snage, a prinosi po jedinici površine bili su mali.

Prema podacima iz 1971. godine, Janja je imala 8.192 stanovnika od toga 2.707 aktivnih. Poljoprivredom se bavilo 1.432 stanovnika, odnosno 52% aktivnih, zanatstvom 1%, a 13% je bilo na privremenom radu u inostranstvu. Istina, ovim podacima obuhvaćeno je i susjedno selo Obrijež, ali s obzirom na mali broj stanovnika u ovom naselju (247), opšta slika o poljoprivrednom stanovništvu u Janji bitno se ne mijenja.

Podaci od 31. maja 1977. godine govore da je na području Janje i Obriježi najviše sjetvenih površina bilo zasijano žitaricama. Od ukupno 1.970 ha pod žitaricama, kukuruzom je bilo zasijano 1.220 ha, pšenicom 700 ha, a ostalo je otpadalo na ovas, raž, ječam i ostala žita.

Prema podacima iz 1977. godine, povrtlarskim kulturama bilo je zasijano 726 ha, od toga krumpirom 360 ha, paprikom 75 ha, pasuljem 65 ha, crnim i bijelim lukom 53 ha, paradajzom i krastavcima 30 ha, a ostalo zemljište bilo je zasijano jagodama, lubenicama, dinjama i dr. Stočnim i krmnim biljem bilo je zasijano 250 ha, a industrijskim biljem 30 ha.³⁴

Navedeni podaci nam govore da najveći dio sjetvenih površina otpada na žitarice i povrtno bilje. Može se očekivati da se u dogledno vrijeme sjetvene površine pod žitaricama smanje, a da se povećaju površine pod povrtlarskim kulturama, jer se gradi fabrika sušenog povrća. Uzgoj povrća biće još intenzivniji i zbog usitnjenosti posjeda, a ta pojava je već sada prisutna.

Purema podacima iz 1971. godine, u Janji je bilo 1.058 domaćinstava koja posjeduju zemlju, a od toga 691 domaćinstvo, ili 65%, ima zemljišni posjed od 0,1 — 2 ha. U prosjeku na jedno domaćinstvo, u odnosu na ukupan broj domaćinstava, dolazi 2 ha, odnosno po jednom stanovniku 0,4 ha.

POLJOPRIVREDA

Vrste zemljišta — Narod ovog kraja razlikuje nekoliko vrsta obradivog zemljišta, i to: »prahulju«, »pjeskulju«, »kumulju«, »krušku« i »ljutaču« ili »sionicu«. Postoje dvije vrste prahulje, i to: bijela i crna prahulja. Ova druga je »hljebnija«, plodnija, a u njoj uspijevaju kukuruz, pšenica, zob, raž i druge kulture. I u bijeloj prahulji mogu uspijevati navedene kulture samo ako je »ocjedita«.

Pjeskulja je »lagana raditi«, pogodna je za obradu i »što se god baci u nju rodi, samo ako se drži na rukama«.

Kumulja je nešto slabijeg kvaliteta od pjeskulje, ali u njoj dobro uspijevaju navedene i druge kulture.

U kruški takođe sve uspijeva, ali za razliku od ostalih vrsta, karakteristična je po tome što duže »drži stajsko dubrivo«.

Ljutača je najteža za obradu. Kad se uzore po suhom vremenu, onda se čitavog ljeta lako obrađuje, a tada budu i prinosi najbolji.

Oranje — Stariji kazivači ne pamte da se u ovim krajevima oralo ralom. Saopštili su nam da je ralo bilo u upotrebi u »brdnijim krajevima«. Ovdje se ranije oralo drvenim plugom, a prema prikupljenim podacima, on se sastojao od ovih dijelova: 1) »ručica« za držanje; 2) »plaza«; 3) »lemeša«, koji služi za sječenje zemlje; 4) »crtala«; 5) »klina«, koji povezuje plaz sa lemešom 6) »pravog gredelja« i 7) »tah-te«, daske koja služi za prevrtanje brazde. Pri vrhu gredelja nalaze se tri rupe, koje služe kao regulator dubine oranja. Na gredelj se prikače »drvene koliječke« koje imaju dva točka: veće, koje ide po brazdi, i manje, koje ide po ledini. Na »kolica« se prikače »oje« i »jaram« sa »dva teljiga«. Kad se ore sa dva para volova, onda se na plug ubace još i »krpeljuše« i »ojce«, koji omogućavaju lakše okretanje volova. Prilikom oranja angažuju se najmanje tri čovjeka, od kojih jedan drži plug, drugi diži »krčao« drveni klin koji povezuje ojce, te usmjerava plug u željenom pravcu, a treći tjera volove. Ovakav tip drvenog pluga izlazi iz upotrebe oko 1912. godine, a umjesto njega počinje se upotrebljavati plug sa »koliječkama«, koji je, za razliku od opisanog tipa pluga, modifikovan. Ovaj plug ima širok gvozdeni lemeš, gredelj i koliječke su od drveta, a ojačani su željezom. Ovakav tip pluga prilagođen je uglavnom konjskoj zaprezi, a i danas je u upotrebi (T. XV, sl. 2).

Oralo se »na razo« i na »sklad«. Ako se jedne godine ore na razo, onda se druge godine ore na sklad i obratno. Ovo zbog toga što oranjem na sklad u sredini njive, usljed naoravanja, nastaje »brijeg«, a oranjem na razo formira se jarak. Prilikom oranja oko njive ostane »ovratine«, koje se oru posljednje, i to opet jednom na razo a drugi put na sklad.

Kad se uzore, onda se zemljište drlja. Nekada je bila u upotrebi drljača sa »drvenim klinima« (T. XV, sl. 3). Dimenzije drljače su 1,20x1,30 m, a dužina klina oko 25 cm.

RATARSTVO

Danas se u Janji od ratarskih kultura najviše siju kukuruz i pšenica. Kukuruz se u ovom kraju ranije sijao o Đurdevu danu, pa sve do osme nedjelje po Đurdevu. Ako bi se ponekad kasnilo sa sjetvom, te prilikom oranja palo zrno kukuruza na vola, govorilo se: »Oturi nek zrno spa'ne«, što je podrazumijevalo da se volovi ustave i zrno što prije ubaci u zemlju, jer je sjetva zakasnila.

Ranije se gledalo ko će prvi početi orati i sijati. Po sjećanju kazivača, u Janju je prvi započinjao ove poslove neki Mehmed Ramić.

Kukuruz se sijao »na sačmu«, a od austrougarskog perioda počinje se sijati u retke. Ovakav način sisanja postao je praktičniji, a omogućen je upotrebom pluga sa koliječkama.

Od 1934. godine u upotrebu ulaze »drvene sijačice«, a jednom ovakvom sijačicom moglo se dnevno zasijati oko 30 duluma oranice.

Okopavanje kukuruza vrši se motikom, i to tako što se ide »po čeljama«. Jedna čelja je velečine pola razora, a dobar kopač je može okopati za dan. Najbolji kopač ide ispred ostalih i on je »prvak«.

Ranije su samo muškarci okopavali kukuruz i tom prilikom su i pjevali, »pocikivali«. Najčešće su pjevali pjesmu:

»Moj Omere, bole li te rane,

Da ne bole, ne b' se rane zvale.«

Danas, a s obzirom na to da se kukuruz sije »u treću brazdu«, okopavanje se vrši pomoću konjske zaprege »špartačim plugom«, a zatim kopači kopaju samo »uz retke«, okopavaju samo oko biljki i razređuju ih. Okopavanje »špartačim plugom« ovdje se vrši još od prije 50-tak godina (T. XV, sl. 4). Ovaj plug se sastoji od »dvije ručice« za držanje koje su pri vrhu malo povijene, »pravog gredelja«, »prednje glave sa lemešom«, »nogara sa motičicama« i »željeznog točka«. »Motičice« se nalaze na zadnjem kraju gredelja. U ovom dijelu gredelja napravljen je pravougaoni otvor kroz koji se mogu nesmetano provlačiti »motičice« i kad se reguliše širina reda, onda se one fiksiraju željeznim šarafom.

Dimenzije špartačeg pluga su:

— dužina gredelja	150 cm
— dužina ručica	50 cm
— visina nogara	30 cm
— visina prednjeg lemeša	50 cm
— visina točkića	60 cm

Dubina špartanja, okopavanja, ovisi o podizanju točka; ukoliko je točak podignutiji i dubina špartanja je veća, i obratno.

Gredelj i ručice prave se od jasenova drveta. Od bagrema i »brestova drveta gredelj se baca«, krivi se, pa je zbog toga nepodesan.

Kukuruz dospijeva oko Velike Gospojine i tada se žanje. Želo se srpom, koji je imao drvenu dršku, »crijenjak«, izrađen od »žeste« i lijeske.

Kukuruz se »komjeo« na sijelima, a tom prilikom muškarci su pjevali i svirali. Jedna od pjesama koja se često pjevala uz saz je i ova:

Mogu l', Hanko, noćiti, mogu l', dušo, noćiti?

Moreš, bolan, bog t' ubio, ima dosta do noći
moreš ići i kući.

Mogu l', Hanko, noćiti, mogu l', dušo, noćiti?

Prostrite mu na čardak.

Nemoj, Hanko, bogati, čardak će se skrhati,
mene mlada ubiti, šteta, Hanko, bogami.

Mogu l', Hanko, noćiti, mogu l', dušo, noćiti?

Prostrite mu kraj vatre.

Nemoj, Hanko, bogati, žiža će se slučiti,
 pa će mene spuriti, šteta, Hanko, bogami.
 Mogu l', Hanko, noćiti, mogu l', dušo, noćiti?
 Prostrite mu kraj mene.
 Tako, Hanko, bogati
 Ja sam momak umoran, ja ću odma' zaspati,
 bijelo lice ljubiti, ruse kose mrsiti.

(Kazivao Ahmet Đekić)

»Klasura« se trpala u »bremena«, snopove, a snopovi u kuku-
 rušnjak« (T. XVI, sl. 1).

Pšenica se prije, isto kao i kukuruz, sijala »na sačmu«. Zanje
 se srpom i veže u snopove, a ovi se slažu u »granice«, koje se kasni-
 je sadijevaju u »stogove«. Jedan stog sadrži oko 15 granica.

Prilikom žetve žetelice su pjevale onu dobro poznatu pjesmu:
 Ječam žele

Pšenica se vrhla na guvnu, i to najčešće konjima, a poneko je
 ovaj posao obavljao i volovima, pa čak i kravama. Prilikom vršidbe
 konji se na guvnu okreću oko grabovog ili hrastovog ili brestovog
 drveta. Na jedan vršaj stavi se 10 granica, a u toku vršidbe, slama
 se tri puta pretresa drvenim vilama. Za rad na jednom guvnu trebalo
 je angažovati najmanje 5—6 osoba.

Oko 1920. godine uvedene su vršalice, a stariji mještani se ne
 sjećaju da je iko od drugog svjetskog rata do danas »pravio guvno«.
 Inače, prije su se sijale domaće sorte pšenice kao što su: »šišulja«,
 »brkulja« i »bosanka«. Danas se siju visokorodne sorte pšenice.

Osim kukuruza i pšenice na području Janje zasijavala se i raž,
 ječam i zob. Danas su ove kulture manje zastupljene. Ranije se si-
 jala i »sitna proha«; sijala se po »strnjacima« nakon žetve pšenice.

POVRTLARSTVO

Povrtnarske kulture u ovom području počele su se intenzivno
 uzgajati od 1925. godine.

Krompir se ranije sijao u »odžake«, a poslije drugog svjetskog
 rata u retke, i to u »treću brazdu«.

Od 1925. godine počele su se proizvoditi i veće količine kupusa.
 Dobro uređena »lijeha« veličine jednog duluma može dati 25—30 me-
 tara kupusa. Ranije se kupus sadio u retke »drvenom sadačom« na
 razmaku od 25—30 cm. Danas se sadi »mašinom«.

Kupus dospije o »Miholju«, a prodaje se sve do Nikoljdana. Ra-
 nije, a i danas, najveći potrošači »janjarskog« kupusa su stanovnici
 Loznice, Lješnice, Novog Sela, Prnjavora, Osječine, Zavlake, Han
 Pijeska, Sokoca, Vlasenice, Zvornika, Bratunca, Nove Kasabe i Tuzle.

U turskom i austrougarskom periodu lubenice i dinje — bostan
 pomalo su se sijale, a u periodu između dva svjetska rata ove kulture

»počeše se raditi« na većim površinama. Bilo je domaćinstava koja su imala i pet-šest duluma zasijanih ovim kulturama. Na jednom dulumu moglo se ubrati i po desetak »metara« lubenice. Lubenice i dinje sade se »u kuće« na razmaku od 1,80 m. Prodavali su ih u Bijeljini, Vlasenici, Srebrenici, Zvorniku, Tuzli i drugim mjestima.

Od graha koji se »ne priča« ovdje se uzgaja »bijeli«, »zeleni« i »sedmak«. Uzgaja se i grah »prićak«, i to »bijeli« i »pindžo« (T. XVI, sl. 2).

Bamnja se sije o Đurđevu danu, a dopijeva na početku druge polovine ljeta (T. XVI, sl. 3). Ova kultura ne trpi hladnoću, »ona neće studeni«. Od proizvođača ovu kulturu otkupljuje Zemljoradnička zadruga po cijeni od 230 dinara po kilogramu.

Od ostalih povrtlarskih kultura ovdje dobro uspijevaju i paprike, paradajz, mrkva, luk i dr. Sve ove kulture imaju relativno dobru prođu na tržištu, a od njih čini nam se, poljoprivredni proizvođači imaju i najviše koristi.

UZGOJ DUHANA

Duhan se u Janji gajio prije drugog svjetskog rata, a i poslije; prije sedam-osam godina prestalo se s proizvodnjom, jer se ne isplati gajiti s obzirom da je pri obradi potrebno dosta radne snage.

Bilo je domaćinstava koja su imala i po dva-tri duluma zasađena duhanom. Sadio se u redove na razmaku od 60 cm. U toku vegetacionog perioda duhan bi se polako »podabirao«, a najkvalitetniji su mu listovi na središnjem dijelu stabljike. Lišće se nizalo »na motke«, a pred otkup skidan je sa »motki« i stavljan u »bale« (jedna bala sadrži 25-30 kg duhana). Duhan proizveden u Janji otkupljivala je stanica u Bratuncu.

VOĆARSTVO

Danas su u Janji od voća najzastupljenije šljive, a zatim jabuke, kruške, trešnje i orasi. Ranije su šljive bile znatno zastupljenije. Bogaćija domaćinstva imala su i po 1.000 stabala šljiva po »baščama«. Prosječan rod sa jednog stabla iznosio je oko 40-50 kg. Sirove šljive najviše su se sušile u »pušnicama« koje su imale 3-20 »ljesa« (T. XVI, sl. 4). Bilo je domaćinstava koja su imala i po pola vagona suhих šljiva. U austrougarskom periodu metar suhих šljiva prodavao se po četiri-pet forinti, a u periodu između dva svjetska rata po »četiri banke«. Prije drugog svjetskog rata šljive su se transportovale u Brčko, jer je tamo bila otkupna stanica, a ko je imao bolju »spremu« (konje i kola), vozio je šljive i u Novi Sad i Bečej, jer im je cijena bila veća.

Od šljiva se pekao i pekmez, koji se držao u »drvenoj buradi«, a prodavali su ga najviše u Brčkom.

Na području Janje šljivici su stradali od bolesti »šarke« u periodu 1956 — 1960. godine. Nakon savjeta stručne ekipe mnogi šljivici su se tada morali potpuno iskorijeniti, a te mjere su se povoljno odrazilo na šljivicima u Brdima³⁵ jer je samim tim bolest donekle lokalizovana. Od tada se u Janji slabo sade šljive, jer poljoprivrednici smatraju da se danas ne isplati gajiti šljivu s obzirom na usitnjenost posjeda i preorijentaciju na povrtlarske kulture.

Jabuke su nešto slabije zastupljene od šljive, ali bilo je domaćinstava koja su posjedovala od 50-100 debala. Prema saopštenju kazivača, najbolje su »samonikle« i »mirisavke«, a osim njih, uzgajaju se i »šarenike«, »bjelice«, »divljake«, »tikvare«, »kolačuše«, »ranke« i dr. Kad dozriju, jabuke se stavljaju u trapove, a i magaze. Osim toga, od njih se spravljao i pekmez. Pekmez od jabuka, »bestilj«, dobijao se na slijedeći način: prvo se jabuke »istucaju tučkom u stupi«, a zatim se cijede u »mendelama« (presa za cijedenje jabuka napravljena od drveta), pa se od njih dobije »šerbe«, od kojeg se iskuhavanjem u »bakrenim tavuljama«, dobija pekmez. Bestilj se čuva u drvenoj kaci zvanoj »frndelj«, koja je na gornjem dijelu imala mali otvor. Kroz otvor se mogla provući oklagija, za koju je »prijanjao pekmez«, te se na taj način i vadio iz ove posude.

U ovom području postoje razne sorte krušaka, a narodni nazivi su im: »mesnjače«, »takiše«, »huseinbegovače«, »jagodnjače«, »visuljke«, »lističke«, »šenišnjače«, »zobnjače«, »ječmače«, »papratuše«, »zimnjače«, »platanke« i druge. Bilo je domaćinstava koja su imala i po 40-50 stabala krušaka. I od krušaka se spravljao pekmez, i to najviše od takiša, a takode su se sušile i stavljale u turšiju. Turšija se spravljala na taj način što se kruške stavljaju u kacu u koju se naspe vode, a zatim se kaca poklopi i »pritisne kamenom«, te to tako stoji dok kruške ne ukisnu.

U Janji i okolini uzgajaju se i različite sorte trešanja, a narodni nazivi za zastupljene sorte su »ašlame«, »bjelice«, »sitnice«, »mrkice«, »hrskavci« i »bobrljanke«.

Od oraha uzgajaju se »mehkokunjci« i »tvrđokunjci«. I da na kraju u vezi s voćarstvom kažemo još i to da je, prema popisu od 31. maja 1977. godine, u Janji i susjednoj Obriježi bilo 3.500 rodni stabala šljiva, 3.200 jabuka, 1.880 krušaka, 650 trešanja, 600 oraha, 270 breskava, 250 višanja i 150 dunja.³⁶

STOČARSTVO

Danas se u Janji najviše uzgajaju goveda, konji, ovce, a u nešto manjem broju svinje. Ranije su se uzgajale i koze. Bilo je domaćinstava koja su držala i po 40-toro goveda, 30-tak koza, 10-tak ovaca itd. U austrougarskom periodu, na primjer, Gradašćević Mehmed držao je po 25 konja, a od toga po 5 trkaćih, 25 goveda i oko 300 koza.

»potankog vrbovog pruča« (dimenzije ljese 100 x 30 cm), koja se nalazila na tavanu iznad »sulinarara«. Sir osušen na ovakav način naziva se »zarc«. Od »kajmaka«, koji se prethodno »mete u bučkalici«, dobije se buter, od kojeg se, topljenjem na vatri, dobije maslo.

LOV

U ovom području lovom se niko nije bavio da bi pribavio neku materijalnu korist, nego je to uvijek, a i danas, bilo iz zabave i sporta (T. XVII, sl. 1.).

Od divljih životinja ovdje su najzastupljeniji zečevi, lisice, jarebice, a poslije drugog svjetskog rata fazani i srndaći. Vuk je u ovom području rijetkost, a u zimskom periodu na Drini bude divljih pataka i gusaka.

Ranije je najviše bilo krivolovaca, koji su lovili zečeve i divlje patke. Zeca su lovili na taj način što bi u ogradi napravili otvor, na koji bi postavili »omču od žice« i kad zec naiđe, on se uhvati.

Divlje patke lovili su pored Drine u nekoj bari ili »zatonu« pomoću četvrtastog »košića« vezanog za neko drvo na obali. Na prednjoj strani košić je imao »opleteno postolje« na koje se stavljao kukuruz. Kad patka primjeti kukuruz, pokuša stati na postolje, a ono se zatvori i ona ostane u košiću.

Danas u Janji postoji lovačko društvo »Podrinje«, koje ima 165 članova, a do 1953. godine ovo društvo je bilo u sastavu bijeljinskog lovačkog društva (T. XVII, sl. 2).

RIBOLOV

Danas u Janji nema ni jednog ribolovca kojemu bi ribolov bio glavno zanimanje. Prije drugog svjetskog rata pa sve do prije 12 godina, ovim poslom bavila se porodica Trnavac, i to im je bilo glavno zanimanje, a usput su se bavili i zemljoradnjom. Prema saopštenju Nuke Trnavca, ribu su najviše lovili u Drini, i to na potezu od Zvornika do njenog ušća u Savu. Na tom potezu u Drini je tada bilo najviše slijedećih vrsta ribe: škobalj, som, smuč, deverika, »mladika« i kečiga. U rijeci Janji nije se moglo »raditi«, loviti, jer je usko korito i »kršljivo« (u njemu ima dosta panjeva). U ovoj rijeci ima manje ribe, a najviše ima »mrene« i »klijena«.

U Drini ribe su lovili mrežama koje su sami pleli, a i kupovali su ih u Beogradu (T. XVII, sl. 3). U toku lova mreže su najviše zabcivali po prudovima i »zatnjevima«, »mrtvajama«. Lovili su u »ribarskim partijama«. Obično su u tim »partijama« bila braća. Ribarsku partiju sačinjavala su četiri čovjeka. Ulovljena riba stavljala se u »barku« i tako se stalno obezbjeđivala svježa voda koja je potrebna ulovljenim ribama da ne uginu.

Somove su lovili »strukovima«. Struk je silk dužine 50 metara na koji se priveže pet komada kraćeg silka sa »kovčama«, udicama.

Udice stoje u vodi, a međusobno su razmaknute po 10 metara. Za silk se privežu tri »tikve«, koje ne dozvoljavaju da »kovče« potonu, a osim toga, kad som prihvati za udicu, »tikva ga mori«. Silk se veže i za »deblji kolac« koji je poboden na obali, a veže se i za šipku na kojoj je zvono; kad som »trzne«, onda zvono zazvoni.

Ribe su najviše prodavali u Bijeljini, Loznici, Banji Koviljači, Badovnicima, Crnoj Bari i drugim mjestima. Cijena joj je ovisila o kvalitetu. Prije drugog svjetskog rata prodavali su je po pet-šest dinara po kilogramu.

U ishrani ribarskih porodica riba je bila česta. Domaćice su je pržile, ali bi je prethodno uvaljale u »projino brašno«. Prilikom ribarenja ribari su pravili čorbu od mreene, jer je ova riba dosta masna. Čorba se spravljala na taj način što se u loncu vode riba svari, a onda se u to »baci« i malo krompira. Od ribe domaćice su pravile i pitu »čoru«, a ona se prgotovljala na taj način što se prvo razvije »jumak«, jufka koja se razreže na komade, pa se u njih stavljaju parčići ribe i onda se to ispeče, a nakon toga zalije malo zasoljenom vodom, pa se pomasti zejtinom.

PČELARSTVO

U Janji je uzgoj pčela ranije, a i danas, slabo zastupljen. Prije drugog svjetskog rata bilo je oko dvadesetak ljudi koji su posjedovali tri do četiri »trнке« pčela, kao i po nekoliko košnica. Danas u ovom naselju ima oko pet-šest pčelara, koji u prosjeku imaju od 5-20 košnica pčela.

GAJENJE SVILENE BUBE

U Janji se prije uzgajala i svilena buba, a ovim poslom bavile su se žene. Janja je u prošlosti imala dosta bijelih dudova, koji su bitni za uzgoj svilene bube.

Od kojeg vremena datira proizvodnja svile u ovom naselju, nije nam poznato. A. Sadiković u svome radu »Gajenje svilene bube u Janji« pretpostavlja da su ovaj obrt donijeli muslimanski muhadžiri iz Ugarske od Budima, a možda i od Osijeka, krajem XVII i početkom XVIII vijeka.³⁹

VODENICE

Stanovnici Janje mljeli su žito u vodenicama koje su bile na rijeci Janji i Drini.

Prije drugog svjetskog rata bila je jedna »potočara« na rijeci Janji, a na Drini su bile tri vodenice. Danas u ovom području postoji samo jedna vodenica na Drini. (T. XVII sl. 4). Vodenice su bile vlasništvo dvojice ili četvorice ljudi. Dr Borivoje Drobñaković navodi da su braća Gradašćevići bili vlasnici potočare na rijeci Janji; Vodenicu je čuvao jedan brat šest dana, a šest dana drugi i tako su se smjenjivali meljući za sebe i za ujam.⁴⁰

U periodu između dva svjetska rata vlasnici vodenica na Drini bili su Musemići, Terzimustafići i Stjepanovići. U toku 24 sata vodenica na Drini mogla je samljeti 20-30 metara žita. Od 100 kg samljevenog žita vlasnici su uzimali osam kilograma na ime »ušura.«

Sve do pred drugi svjetski rat mnoga domaćinstva su imala i ručni žrvanj, kojim su u izuzetnim situacijama mljeli žito, naravno, u manjim količinama. Ovakvi žrvnjevi imali su dva kamena promjera 60 cm. Gornji kamen je »gornjak«, a donji »doljnjak«. Nabavljali su ih u Teočaku.

Danas u Janji postoji mlin za mljevenje kukuruza i pšenice na električni pogon. Izgrađen je prije sedam godina. Ovaj mlin je vlasništvo jednog preduzeća. I ovdje se uzima »ušur« u visini od 20%.

Zanati

U Janji je zanatska proizvodnja oduvijek podmirivala najnužnije potrebe stanovništva ovog naselja, kao i seoskih naselja ispitivanog područja. Ne raspoložemo podacima o broju i strukturi zanatlija u turskom i austrougarskom periodu, ali pretpostavljamo da su egzistirali osnovni zanati kao što su pekarski, opančarski, kovački, kolarški, brijački, abadžijski, terzijski i drugi.

Na osnovu prikupljenih podataka o broju i strukturi zanatlija prije drugog svjetskog rata, može se uočiti da su pojedini zanati bili znatno zastupljeniji nego danas, a s druge strane, da danas postoje zanati kojih prije nije bilo.

Struktura i broj zanatlija prije drugog svjetskog rata i danas izgleda ovako:

Zanatlije	Prije drugog svj. rata	1978. godine
Kovači	oko 20	9
Kolari	20	3
Opančari	5	1
Obučari	5	2
Pekari	9	3
Mesari	4	2
Poslastičari	1	3
Abadžije	1	—
Krojači	2	4
Brijači	7	6
Kalufdžije	1	—
Bačvari	3	1
Zidari	2	20
Užari	—	2
Stakloresci	—	1
Limari	—	2

Iz ovog pregleda uočljivo je da su tradicionalni zanati, kao što su, na primjer, kovački, kolarski, opančarski i obućarski, u naglom opadanju, što je uzrokovano širokim plasmanom industrijske robe. Takođe, opao je i broj pekara, ali su zato postojeće pekare opremljene modernijom opremom. Pekarski kalupi izrađivani od drveta danas su van upotrebe (T. XVIII, sl. 1). S druge strane, porastao je broj zidara usljed velike izgradnje ne samo u ovom naselju nego i inače.

Kovači se danas bave uglavnom opravkom poljoprivrednih alati i potkivanjem konja (T. XVIII, sl. 2 i 3).

Kolari vrše opravke preostalih »drvenih kola«, koja se više ne izrađuju, a naprave i pokoja »gumena kola«. Ranije su kolari izrađivali volovska kola, jednoprežna konjska kola zvane »teljige«, dvokolice, »čeze«, dvoprežna konjska kola i »saone«.

S obzirom na to da u Janji danas postoji samo jedan opančar koji proda još pokoji par opanaka, a da su ranije ove zanatlije svojim proizvodima podmirivale svu Janju i okolinu, to ćemo ovom prilikom nešto više reći o ovom zanatu. Ranije su opančari sami »činili«, štavili kožu, uglavnom govedu, ovčiju, konjsku, koziju i svinjsku. Govedu kožu su upotrebljavali za pravljenje donova, a od ostalih koža pravili su »oputu«. Kako je koža od domaće buše tanka, opančari su bili prinuđeni da govedu kožu i uvoze. U austrougarskom periodu uvozili su je iz Trsta, a u periodu između dva svjetska rata iz Novog Sada, Beograda, Šapca i Loznice. Suhu uvezenu kožu trebalo je »kiseliti« u tekućoj vodi i to su radili u rijeci Janji. Kad se koža »otkiseli«, onda se stavlja u »sefiju«, mali cementirani bazen ukopan u zemlju dimenzija 2x5x1,20 m. U sefiju je moglo stati 20 većih koža koje su se posipale sa 3 kg zagašenog kreča. Osim kreča i vode, po koži se stavljalo i malo »luga«, pepela, da lakše opadne dlaka. Nakon 15 dana kože se izvade i sa njih se očisti vlaga, a zatim se »skida mesina«. Skidanje »mesine« obavlja se kosom, a taj proces se naziva »fargovanje«. Nakon toga koža se pere u »tri vode« da se s nje odstrani kreč, a zatim se stavlja u »ciluk« koji je izrađen od »rastove duge«, a dužina mu iznosi 1,80 m i visina 1 m. Ovdje se stavlja mlaka voda i »samljevena rastova šiškarka« u vidu »amura«, prekrupe. Za jednu kožu potrebno je tri do pet kilograma »šiškarke«. U ciluku se kože zagrijavaju nedjelju dana, i to tako što jedan radnik grabi vodu iz njega, zagrijava je u kazanu, pa je opet vraća u ciluk. Kože se usput »miješaju nogama«, »proćeraju« nekoliko puta. Nakon osam dana kože se vade iz ciluka, stavljaju se nove šiškarka i svježa voda, te se cjelokupan postupak obnavlja.

»Teže«, »jače«, kože se »gaze«, tri nedjelje, a »lakše« dvije. Poslije toga kože se stavljaju na »motke« kako bi se prosušile da budu polusuve, zatim se saviju, a onda sijeku u »donove po mustrama«. Od jedne kože može se »izvaditi« 20-25 pari donova, a od okrajaka se pravi oputa, koja se upotrebljavala za izradu »šiškaraka« opanaka. Donovi se ponovo vraćaju u »štavu«, pa se slažu u veliko bure, i to

sistemom po dva para unakrst. Između donova i po njima stavlja se šišarka, odnosno na 100 pari 10—15 kg šišarke. Postupak štavljenja donova traje takođe oko dvije-tri nedjelje.

Majstori su izrađivali razne vrste opanaka, a najčešće šiškare i to one jednostavne, sa peteljka pozadi, zatim nešto kvalitetniji sa prošivenim »kaišcom« za skopčavanje, potom opanke s »marlama« i s »polumarlama«. Opanci s »marlama« ili »smarlami«, kako ih nazivaju opančari, imali su »sitan preplet«, a izrađivani su u Janji sve do 1922. godine. Kupovali su ih imućniji stanovnici iz svih dijelova Semberije, a i oni iz »brdnih krajeva«. S obzirom da su ovo kvalitetniji opanci, cijena im je bila viša i oko 1920. godine kretala se od 45 do 50 dinara. Ti opanci su posebno bili praktični prilikom obavljanja poljoprivrednih radova i odlaska u lov.

1922. godine u Bijeljini se iz Šida doselio majstor Žiko Isaković i počeo s izradom opanaka »kapičara«, koji su imali kožni don »štavljen u šišarki«, a gornji dio, »kapica«, bio je od tvorničkog materijala. Janjanci i Semberci ovakve opanke su nazivali »švapski« opanci. U to vrijeme janjarski i bijeljinski opančari nabavljaju i prese sa valjcima pomoću kojih se »presala« koža i takva upotrebljavala za izradu »okolice« opanaka.

Kasnije su majstori počeli izrađivati gumene opanke kod kojih su »korita«, donovi, od gume, a okolica od kože. Poslije drugog svjetskog rata opančari su na otpadu kupovali sare od vojničkih čizama i cipela, pa su od njih pravili lica za opanke.

Danas jedan par opanaka staje oko 150-200 dinara. Ženski opanci su nešto jeftiniji, a dječiji se već poodavno ne izrađuju.

Od opančarskog alata i pribora navešćemo slijedeće: 1) »krivi noževi« i »boda«, nož sa dvije oštrice; 2) »šila«, oštro i tupo; 3) »drveni kalufi« različitih veličina koje su izrađivali kolari a, »kalufi« i za kapičare« kupovani su u Virovitici; 4) »drvena kašika«, kojom su se navlačili, »naturivali« šiškari; 5) »farkeš drveni«, kojim se ukrašavao »sitni preplet«; 6) željezni nakovanj kovačke izrade, a kasnije tvorničke; 7) čekić i kliješta zvane »falcange«; 8) klini tvorničke izrade zvani »teks«, predice, nitne i tezgza izrađena od drveta za kojom je sjedio opančar prilikom izrade opanaka (T. XVIII, sl. 4).

Prevozna i transportna sredstva

Prilikom prevoženja drva, sijena, stajskog gnojiva i drugog upotrebljavala su se kola sa četiri točka, a i saonice (T. XIX, sl. 1). U njih su se uprezali volovi i konji. Saonice su se upotrebljavale po snijegu, a i ljeti kada se prevozila olajna repica, jer se na taj način manje »obije«.

Glavni dijelovi saonica su: 1) »taslaci«; 2) »nožice«; 3) »stupci«; 4) »pracijep«. Taslaci su prirodno krivi, a ima ih i raznih, koji su vještački povijeni. U svakom taslaku usađene su po »dvije nožice«, koje su povezane »jastucima«. Prilikom prevoženja stajskog gnojiva saoni-

ce su se opremale na taj način što im se stavljao »pod« i »stranice« od dasaka. Postojale su i saonice bez nožica; taslaci su im bili spojeni sa dva jastuka, a upotrebljavale su se za prevoz kamena. Osim ovih, za prevoženje tereta upotrebljavale su se i saonice koje su se zvale »šlite«.

Za prevoz tereta i transport dobara upotrebljavala su se i kola sa četiri točka zvana »teljige« u koja se mogao uprezati jedan konj i onda su ta kola sa »rukunicama«, a kad su se uprezala dva konja, onda su to kola sa rudom. Ovakva kola mogu se rastaviti na prednji dio, »prednji trap«, i zadnji dio, »zadnji trap«. Prednji dio se upotrebljavao prilikom prevoza trupaca. Glavni sastavni dijelovi prednjeg i zadnjeg trapa su osovina, »stupac« i »srčanik«. Prednji i zadnji trap povezani su srčanicom, dugim oblim drvetom.

Glavni dijelovi točka su: 1) »glavčina«, 2) »palci«, 3) »naplatci«. Dio osovine na koju je točak nasaden zove se »rukavac«, a lančić koji čuva točak da ne spadne ima više naziva, kao što su »tulija«, »kapakčivija« i »čivija«. Osovina i rukavac su od željeza. Promjer točkova kretao se od 85-110 cm; prednji točkovi i kod volovskih i kod konjskih kola su kraćeg promjera za 10 cm od promjera zadnjih točkova.

Ograda konjskih kola sastoji se od produžnih stranica, »lotri«, i poprečnih, »šaraga«. Lotre su spojene stupcem posebno »povijenom ručicom«, »lijevčom«. Prilikom prevoženja kukuruza u klipu, bundeva, krompira i slično, uz lotre s unutrašnje strane plele su se i »lješice od vrbovog pruća«. Dimenzije lotri su: dužina 200-300 cm i visina 55 cm. Dimenzije šaraga su 90 x 65 x 105 cm. Upotreba kola sa lotrama počela je u Janji poslije drugog svjetskog rata. Preko rijeke Janje u samom naselju postoje dva mosta, ali se preko ove rijeke prelazi i »gazom«, i to onda kada je nizak vodostaj.⁴¹ To čine pojedini domaćini koji imaju njive s druge strane rijeke.

Prelaz preko rijeke Drine obavljao se, a i danas se obavlja, skelom. Prije drugog svjetskog rata skelu je održavao jedan privatnik, a poslije je bila u posjedu preduzeća »Drina«. Danas je opet »drži« privatnik. Skelom se koriste najviše poljoprivrednici koji imaju još ponešto zemlje na desnoj obali rijeke. Na ime prevoza skelom za zaprežna kola danas se naplaćuje 20 dinara u oba pravca, jedan dinar za goveče. Zemlji radnici imaju popust.

Prevoz i transport dobara rijekom Drinom obavljao se i »lađama zvornikušama«, a i splavarenjem. Lađama su uglavnom prevozili šljive, zob i orahove trupce u Brčko. Na lađi je bilo uvijek pet ljudi: četvorica su veslala, a jedan je bio na »domenu«, kormilu, i on se zvao »domendžija«. Uz Drinu se nije moglo veslati, jer je rijeka prilično brza, pa su tri čovjeka morala uzvodno uz obalu vući lađu pomoću katarke visoke šest m; jedan je »oturao« od obale, a jedan je bio na kormilu. Na lađi je bila sagrađena koliba, a u njoj je bilo ognjište na kojemu su lađari pripremali jelo.⁴²

Janjarci su se bavili i splavarenjem, ali su u tom poslu bili daleko višnji zvornički splavari. Zbog toga su Janjarci na splavu uvijek bili »zadnjaci«, a »prednjaci«, na prednjem dijelu splava, bili su zvornički splavari.

Trgovina

Viškovi poljoprivrednih proizvoda omogućavali su trgovinu. U našem izlaganju o poljoprivredi, kao i o transportu dobara Drinom rečeno je da su stanovnici Janje prodavali suhe šljive, kukuruz, pšenicu, a danas prodaju uglavnom povrće. Ranije, poljoprivredne proizvode vukle su i »kiridžije« konjskim kolima u Zvornik, Vlasenicu, Srebrenicu, Brčko, Novi Sad, a bilo ih je koji su išli čak u Skoplje i tamo ih prodavali.

U austrougarskom, kao i u periodu između dva svjetska rata mjesni trgovci su kupovali viškove poljoprivrednih proizvoda, pa su ih onda preprodavali. Isto tako, kupovali su i neke proizvode domaće radinosti, na primjer, obični »bez«, svilu običnu, a i šehriju, pa i herir, i preprodavali u svojim dućanima.⁴³

Danas u Janji postoji »zelen« i »drvena« pijaca (T. XIX, sl. 2, 3 i 4). Na zelenoj pijaci prodaju se uglavnom poljoprivredni proizvodi, i to svakim danom, a najviše petkom i nedjeljom. Na drvenoj pijaci prodaju se »cjepanice« od bagremovog, cerovog, bukovog i hrastovog drveta koje se upotrebljavaju za ogrev.

Nošnja

Narodnu nošnju u ovom naselju možemo pratiti od kraja turske uprave. Kako je Janja još u tursko doba bila kasaba, u narodnim nošnjama, bez obzira na nacionalnu pripadnost, osjeća se jak orijentalni uticaj. Ova pojava karakteristična je za stanovništvo Bosne i Hercegovine kako za ono po većim gradovima, tako i za ono po varošicama, što konstatuje i Z. Čulić.⁴⁴ Materijali za većinu haljetaka izrađivani su u domaćoj radinosti, a mnogi su i kupovani po dućanima kod trgovaca.

MUSLIMANSKA NARODNA NOŠNJA

a) *Ženska nošnja*. — U ljetnom periodu žene su nosile košulje, gaće, dečermu i papuče. Materijal za košulje bio je »bez« od »četena« uzveden »vuletom«, debljim pamučnim koncem. Košulje su bile duge do poviše članaka sa širokim rukavima i s izrezom oko vrata. Izrez oko vrata i rukavi su okerani svilenim koncem, a s donje strane košulja je porubljena. Oko pojasa žene su se opasivale »isprevijanom« maramom. Gaće su se šile od nešto grubljeg beza; oko pojasa vezivale su se »učkurom«, a nogavice su do ispod koljena i vezane »pačalukom« sašivenim od beza.